

Анатолій Страшук

НА БЕРЕГАХ СТУГНИ І ГУЛЯНКИ ЖОТОВИЛІВКА

Сторінки історії. Першоджерела освіти

Анатолій Страшук

На берегах Стугни і Гулянки Мотовилівка

Сторінки історії. Першоджерела освіти

Велика Мотовилівка 2021

**Мотовилівський заклад загальної
середньої освіти 1-2 ступенів.
Великомотовилівське навчально-виховне
об'єднання “Школа-дитячий садок”**

**Книга видана завдяки благодійної фінансової підтримки жителів
Мотовилівки:**

Михайлю Віталій Вікторович
Дубчак Михайло Михайлович
Лобунець Тетяна Вікторівна
Курбет Лідія Вікторівна
Приліпко Руслан Миколайович
Страшук Олександр Сергійович
Страшук Юрій Олександрович
Безнісько Ірина Володимирівна
Дейко Олександр Петрович
Ольшанецький Богдан Віталійович
Світлий Андрій Миколайович
Світлий Євгеній Володимирович
Савельєва Людмила Михайлівна
Абдрахманова Тетяна Іванівна
Семенець Лариса Анатоліївна
Логвиненко Катерина Лазарівна
Поспішна Лідія Степанівна
Полупан Іванна Іванівна
Маноха Галина Федорівна
Собко Володимир Іванович
Стрільник Галина Василівна
Станкевич Андрій Станіславович
Чемерис Ірина
Доценко Наталія Петрівна
Петренко Ірина Вікторівна
Зінченко Наталія Іванівна
Молебний Василь Васильович

- **Редактор:** Барилюк-Безнісько Л.О.
- **Дизайн та комп'ютерна верстка:** Пастух О.Р.
- **Фотореставратор:** Барилюк В. В.
- **Рецензент:**
 - Кандидат історичних наук, доцент Готун М. Ю.

Автор і упорядник видання Анатолій Страшук.

Від автора:

Нема в людини місця дорожчого, ніж те, де вона народилась, землі, на якій зроста. Щоб по-справжньому любити рідний край, його слід добре знати, тому необхідно цікавитись його історією, мовою, культурою. Знання історії рідного краю збагачує кожную людину, виховує патріотизм, вчить цінувати свій народ і свою Батьківщину.

Як і попередні, дане видання продовжує висвітлювати документальні матеріали з історії Мотовилівки. Деякі архівні документи друкуються вперше.

Цікава історія освіти Мотовилівки, якій виповнюється 260 років. Ми всі навчалися в школі. В школі пройшла частина нашого життя. І як би не склалися наші долі, куди б не розвели життєві шляхи, ми завжди будемо пам'ятати вчителів, свій клас, свою рідну школу і щасливе дитинство, у яке вже неможливо повернутися.

За сприяння даного видання щиро дякую співробітнику Центрального Державного Історичного Архіву України В'ятчаніну О.В., кандидату історичних наук Готуну М. Ю., краєзнавцям Фастівщини: Мондзелевському Е.А., Шкуратовському О.В., Дедушу О.В., старості Мотовилівського старостинського округу Курбету С.А. Вчителям Мотовилівських шкіл: Войналовичу С. А., Телитченко Н.Я., Сердюк Л. В., Семенець Л. А., Полупан І. І. Випускникам старших поколінь Мотовилівки за надані спогади та фотоматеріали.

*З повагою
Анатолій Страшук*

Давня Мотовилівка

Де Стугни ріки стрімка течія,
Моя тут родина, моя тут сім'я.
Я тут народилась і тут я живу,
І землю свою, я всім серцем люблю.
Вишневі сади, й солов'їні гаї
І панські гори, високі й круті.
Зазнала земля ця і горя й біди,
Лихі вороги топтали її.
Любіть свою землю, всім серцем любіть,
Любов до дитячих сердець донесіть.
І сійте добро й збирайте плоди,
Щоб люди в селі в нас щасливі були.
Червона й Велика, навек серцю мила,
Червона й Велика, моя Мотовилівка.

Автор вірша Раїса Никоненко.

Біля Великої Снітинки, села, що неподалік міста Фастова, з ледь примітного джерела починає свій потік річка Стугна. Тече повз Сорочий Брід, де прибилися крилаті зграї сорок, галок, ворон та безліч іншої птиці. Першим населеним пунктом на шляху Стугни, по правому і високому її березі розташоване село Мотовилівська Слобідка. Звідси, наповнюючись водами Дубинського ставка, багатьма ручаями, малою, але повноводною притокою річки Гулянки, рівчак Стугни утворює великий Змієвий (нині Міський) став та дуже глибокий став Отаманський. Надалі своїми водами омиває селище Борова, Малу і Велику Солтанівку, міста Васильків, Обухів, а біля Українки впадає у сивий Дніпро.

Там, де утворені Дубинський, Міський, Отаманський стави, по обидва боки річки Стугни, лежать два сусідні села – Червона та Велика Мотовилівки. З розлогим різноманіттям пересіченої місцевості: полями, горбами, схилами, прозваними з далекої давнини – Змієвими валами, які нібито наближаються та віддаляються уздовж течії Стугни, чепурними білими хатами серед квітучих вишневих садів, запашних дерев білої акації, лип, високих осокорів, а з півночі окресленим густим лісовим ландшафтом надають Мотовилівці колоритного краєвиду та неповторної природної краси.

Стугна була значною рікою і відігравала велику роль у житті нашого краю. Стародавні літописи повідомляють, що по ній плава-

ли човни, про що свідчать знайдені в її гирлі залишки суден. Автор “Слова про похід Ігоря” згадає її у своєму творі.

Про річку Стугну існують легенди. По одній з них розповідається, що на берегах річки міщанин Кирило Кожум’яка у двобої здолав фантастичного змія, який нібито жив за валами у далекому полі, викрадав та забирав у неволю людей. Переможений змій вирішив помститися людям і випити річку до дна. Скільки не пив, а всю воду випити не зміг,

тому від люті і випитою води стогнав, поки не сконав. Нібито з тих пір у річці поменшало води, саму її стали називати Стугною, а вали — Змієвими. Легенда ця також ототожнює боротьбу воїнів-русичів з поганими злодійськими кочівними племенами: печенігами, половцями.

По іншій легенді, коли 1093-го року, під час битви з половцями переяславський князь Ростислав потонув у течіях Стугни, мати, бажаючи відшукати тіло сина свого, ходила вздовж річки і в розпачі стогнала. Від того стогону річку й прозвали Стугною.

... і быс брань люта. і побѣже и Володимерь с Ростиславомъ и вои его. и прибѣгоша к рѣцѣ Стугнѣ. и въбродъ Володимерь с Ростиславомъ. и нача оутапати Ростиславъ. перѣдъ вчима Володимеровымъ и хотѣ подѣхватити брата своего. и мало не втону самъ. и тако оутопе Ростиславъ. *Іпатський літопис.*

Чи не так тече річка Стугна
Худу струю маючи —
Юному князю Ростиславу
Заглибила дно при темнім березі.
Плаче мати Ростислава
По юному князю Ростиславу,
Засмутились квіти жалем,
Дерева з тугою до землі похилилися.

“Слово про похід Ігорів”

За свідченням істориків, від річок Ірпінь, Стугни, Унави аж по Рось, тобто нинішня Фастівщина, Васильківщина, Мотовилівський ключ і частина Білоцерківщини, безсумнівно, є здавен заселеною округою.

Приблизно у 550-х роках, згідно свідченням Нестора-літописця, ці землі заселяють племена – поляни. Слов'янське плем'я назване так від полів, на яких жило. Спогадом про їх перебування в цій окрузі, безсумнівно, є старі городища і могили, а також село Полянниченці, що існує донині і яке, цілком імовірно, було старим поселенням цього народу. (*Е. Руліківський “Опис Васильківського повіту”*)

Дослідження Мотовилівки і взагалі нашого краю завжди привертало увагу науковців та краєзнавців. У 1994-1995 рр. комплексною експедицією Фастівського державного краєзнавчого музею та Українського державного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова були проведені роботи по складанню археологічної карти Фастівського району. Досліджено пам'ятки доби неоліту, міді, бронзи, раннього заліза, пізньоримського та давньоруського часів, пізнього середньовіччя.

Борова. Культурний шар зафіксовано на похилій терасі правого берега річки Стугна на схід від смт. Борова на протязі майже 1 км. В південній частині тераса переходить у високий мис, утворений річкою та безіменним струмком. Знахідки : уламки посуду тшинецької культури.

Рис. 1

Рис. 2

Рис. 3

Велика Мотовилівка. Культурний шар зафіксовано на похилій терасі правого берега річки Стугна на протязі 800 м на схід від дамби, через яку проходить шосе Борова – Велика Мотовилівка. Десь в цьому місці розташовувався зруйнований могильник білогрудівської культури [Тереножкин 1961, с. 45]. Знахідки : уламки посуду доби пізньої бронзи та раннього заліза

Велика Мотовилівка. Культурний шар зафіксовано на південній околиці села на лівому березі зволоженої балки (правий приток Стугни). Знахідки : уламки посуду доби бронзи, кам'яний курант.

Оленівка. Культурний шар виявлено в 1 км на південний захід від моста шосе Оленівка - В.Мотовилівка, на підвищеному лівому березі зволоженої балки (лівий приток струмка, що огинає с. Оленівка з заходу; система р. Стугна). Знахідки : уламки посуду тшинецької та чорноліської культур.

Оленівка. Кургани доби бронзи (?). Розташовані на полі в 1 км на південний захід від південно-західної околиці села та 0,6 км на південь від південно-східної околиці відповідно.

Червона Мотовилівка. Культурний шар зафіксовано на лівому березі р. Стугна. Знахідки: уламки посуду раннього залізного віку.

Так, у 1988 р. розкопками Н.М. Кравченко, О.В. Петраускаса та Р.Г. Шишкіна на городищі в с. Велика Мотовилівка досліджено вал XIV–XVIII ст., нижній шар якого був насипний на висоту 1,95 м від рівня материка у вигляді конічного насипу з округлою вершиною із щільного темно-сірого гумусованого суглинку. З напільного боку він похилий, а з боку майданчика городища має горизонтально вирівняну ділянку шириною 4 м, розташовану на висоті 0,8 м від рівня материка. На висоті 0,5 м від материка, зсередини зафіксовано сліди дерев'яних конструкцій, що йшли вздовж лінії валу (залишки городень?)

[Кравченко, 1987, с. 50–51].

Перший дослідник Мотовилівки, визначний вчений і наш земляк Едвард Руліковський у книзі “Опис Васильківського повіту” оповідає: *Навіть приблизний час заснування Мотовилівки, сягаючи глибокої давнини, невідомий. Дійшов народний переказ, що колись тут було місто під назвою Міна, оселене греками. У містечку були укріплені замок і церква. Вали і рови, які опоясували старе замчисько, здебільшого існують і сьогодні.*

Грецькі поселення у нашому древньому краї і зокрема на Мотовилівській землі ймовірно слід віднести до періоду першого Аскольдового хрещення Русі 860-х, хрещення Княгині Ольги у 957-му та Русько-Візантійського мирного договору Князя Олега у 911-му році.

Священики і ченці Візантійського Константинопольського патріархату прибували на Русь для поширення християнства, також з Константинополем зароджувалися торгівлі відносини. Греками на Русі називали візантійців.

Слово Міна в перекладі з давньогрецької означає міру ваги, грошову одиницю рахунку або обмін, щось міняти, тому мабуть, колоністи греки були торговцями. Під час археологічних досліджень у Великій Мотовилівці знайдено домовини і хрести, які зазвичай носили грецькі священики.

988 року, після офіційного хрещення князем Володимиром Русі,

Київ мав тісні стосунки як з Константинополем, так і з Римом, найбільшими центрами християнства. А “Ніконівський літопис” зберігає згадки про обмін посольствами князя Володимира і Папи Римського. Відомий факт про те, що в 1007 році єпископ Стефано Бруно дійсно перебував у Києві. Володимир його дружньо приймав і супроводив єпископа до кордону своєї землі. Можливо, що частина їхнього путі пролягала берегами Стугни.

Із археологічних та історичних досліджень про древнє поселення сучасної Мотовилівки можна з певністю стверджувати про її **1000 річне існування (прим. авт)**.

Нестор-Літописець оповідає, що в 996 році в наших краях була велика січа з кочівними племенами печенігів. Київський князь Володимир, ущент розбитий печенігами і рятуючись втечею від погоні, ледве встиг сховатися у хашах поблизу нинішнього Василькова. Цей день збігся зі святом Преображення Господнього, тому він дав обітницю, якщо Бог допоможе йому врятуватися, то на цьому місці побудує церкву на честь цього свята.

Битва з печенігами, Радзивилівський літопис

...И тога обещася поставити церков в Василеве святага Преображения, бо в той день Преображения Господне, егда бысть сеча ... **Радзивиловская летопись (БАН. 34.5. 30. Лист 70)**

Невдовзі князь Володимир виконав свою обітницю, поставив церкву, а з нею виникло і поселення. Від його імені, бо при хрещенні був названий Василем, це місто стало зватися Василевим.

Містечко Міна над Стугною було розгромлене і дістало назву Пусте Городище. Древнє Мотовилівське Городище знаходилося на

високому пагорбі, який через роки дістав назву Панська гора. Нині на ній знаходиться будинок культури, сільська рада, Великомотовилівське навчально-виховне об'єднання “Школа-дитячий садок”, церква “Різдва Пресвятої Богородиці” та приватне підприємство агрофірма “Конкорд-Агро”.

Близько **1031-го** року київський князь Ярослав Мудрий заснує та залюднює міста над Россю і Стугною. Це – Біла Церква, Соловіївка (нині Мала Солтанівка), Гуляники (нині Мотовилівка), а Нестор-літописець у “Повісті врем'яних літ” зазначає... по Стугне нача ставити города...

Вважається, що в стародавні часи територією нинішньої Фастівщини та Білоцерківщини по річці Рось проходили південно-західні кордони Київської землі з кочівними племенами половцями (Дике поле). Місцевість ця належала половецькому хану Тугоркану та його сину Кариману, які постійно нападали на Русь.

1094 року Великий Київський князь Святополк учинив із кочівниками мир і одружився із дочкою хана Тугоркана, за що отримав від нього землі теперішньої Фастівщини, як придане для своєї дочки. Від Тугоркана виводили свій рід князі Половці-Рожиновські зі Сквири, які в XV-XVI ст. були останньою князівською династією, що залишилась на Київщині після занепаду Київської Русі.

Неподалік міста Фастова існують села з топонімічними назвами Малополовецьке та Великополовецьке. З цього можна зробити висновок, що ці села дуже давні, і першими їх поселенцями були кочівники половці, які почали осіле життя.

Ще одна цікава письмова згадка про Гуляники. **1159** року Князь Андрій Кітай (відомий як Боголюбський), нібито виконуючи заповіт свого батька, Великого князя Київського Юрія Долгорукого, пожалував Васильків Печерській Лаврі. Згідно грамоти, монастирю повинні

належати місто Василев з усіма поселеннями на річці Стугні. Серед них Соловевичі нині (Мала Солтанівка), Гуляники (нині Мотовилівка), де місцевим володарем був тисяцький Івашко. ... З Соловевичь і Гуляників десятина на мстръ Печерский... Витяг з грамоти.

Стб.34. ... Сєаз, великий кнзъ Андрѣи по мирску Китаі Юревичь, помначи заповѣд, и слово при смерти отца своего великого кнзѣа изхода сего свѣта самъ дастъ при доброй памѣти разуму своему и мнѣ заповѣд

Стб. 38: ... заполский и пороский города, ѣдучи и с Києва и Василева до грани Колбасина села и с тоє дорошки, что идет от тысецкого Ивашкова села Гуланникъ и Соловевичъ до сел и городов на Умве рѣчьце, а Колбосино село со всѣмъ к Василеву, а с Соловевичъ и Гуляникъ десѣтина на мнстръ Печерский ...

Сама грамота не збереглася. В кінці 16-го століття вона нібито була відновлена монахами Печерського монастиря з ціллю підтвердити особливий статус Обителі та в супереччї з Київськими митрополитами легалізувати свої маєтності. Науковці сумніваються в ідентичності даної грамоти. Так чи інакше, сей документ поза сумнівом є цікавим як пам'ятник історіографії тієї епохи і цінним джерелом з історії уявлень про минуле, що побутувало в київському церковному та світському середовищі того часу. Текст грамоти зберігається у *Російському державному архіві давніх актів ф. 124. оп. 1, спр.12.*

Проте ця відновлена грамота таки відіграє свою дуже негативну роль в історії Мотовилівки.

Топономічна назва Гуляників походить від невеличкої місцевої річки Гулянки. Згадується, що з давних давен по обидві її сторони, на високих пагорбах збирався люд і святкував Масницю, Івана Купала, Обжинки та інші старослов'янські обряди, тому від тих народних гулянь річка прибрала собі назву Гулянка.

У 1240 році монголо-татарський хан Батий зруйнував Київ, Васильків, Гуляники, інші Городища по Стугні та Росі. Наслідки Батиєвої навали і ординське іго загальмували політичний, економічний, етнокультурний розвиток і завадили відродженню нашої древньої держави Київська Русь.

1362 року в битві на Синіх Водах (притока Південного Бугу), литовські війська під командуванням князя Ольгерда одержали перемогу над татарами. Більш ніж через 100 років українські землі звільняються від ярма монгольських ханів. Литовські господарі прийшли на Україну як визволителі, чим викликали великі симпатії місцевого народу. Київське воєводство ввійшло до Великого князівства Литовського. Українці користувалися рівними правами з усім населенням

Великого князівства. Більше того, на рівні з литовською, українська мова стала державною, загальновизнаною релігією – православна церква, а Великим Гетьманом Литовським (1522-1530pp) був українець – Острозький Костянтин Іванович.

Після визволення українських земель від татар, Литовський князь Ольгерд передав Київщину у володіння своєму синові Володимирі, який княжив тут з 1362 по 1394 рік.

Документально Гуляники (Мотовилівка) також згадуються в грамоті Київського князя Володимира Ольгердовича 1390 року в часи Великого Князівства Литовського, яку надано Юрію Івантичу Половцю, представнику давньоруського половецького княжого роду Половців Рожиновських зі Сквири.

Грамота Юрію Івантичу со Сквира

”Владимірь Ольгердовичъ Князь Киевский ознаменуемъ то: Юрій Івантычъ зе Сквира, ижь его ойчизны бардзо спустоишлы отъ неприятелей нашихъ Татаръ, где воевала орда заволгска, просил насъ абысь мы ему то ствердили и оседлость дали: его предковский Сквирский, яко предки его Тугорханъ и Кариманъ и иные по нихъ одержали на Роси, зе пожитечными местами: Сквира, Трилеса, Фуцово (Фастов), Гуляники (Мотовиловка), Соловевичі (Мала Солтановка) и инными, то ма, яко своѣ держать и темъ вшисткимъ, жона и потомство ихъ вечными часы держа, темъ шафовать, яко сами бендо хтели уживать. “

Писан въ Києве 19 Января, индикта 4 (1390 года).

1445 року князь Київський Олелько Володимирович (онук Ольгерда), підтверджує право на великі земельні володіння в межах теперішнього Фастівського району, в тому числі і Гуляники, Михайлу Половцеві Рожиновському зі Сквири. Син цього Михайла, Яцько, позичив у київського землянина Пашковича 30 копійок литовських грошей і за ці гроші заклав своє іменіє Гуляники. Цей Пашкович помер бездітним. У чії руки перейшла його маєтність, невідомо.

У **1501** році Великий князь Литовський і Великий князь Руси Олександр надає Гуляники у вічний спадок Пилипу Івашкевичу за заслуги. З 1528 року, після смерті Пилипа Івашкевича, і у пошанівок його заслуг, Гуляники успадковує його дочка Анна, заможем за Фронцем Радзимінським, підкоморієм Полоцьким, полковником королівських військ.

Біля **1540** року кримські татари спустошують південну частину Київщини. Багато наших людей було вбито і взято в ясир. Радзимінські виїхали до Литви. Розорені Гуляники залишились без господаря.

У 1560 році князь Василь-Костянтин Острозький, воєвода Київський, надає це помістя на ленному праві, як власність державну, Івану Мотовилу (Мотовиловцеві) на осадництво. Мабуть, добрий слід залишив по собі осадник Мотовило, бо на його честь Гуляники стали називатися Мотовилівкою, а в селі Велика Мотовилівка і до нині проживають люди з прізвищем Мотовиловець.

Мотовили (Беневичі-Мотовидли) – шляхетський рід 16-18ст. Волинського та Київського воєводствах Речі Посполитої. Мали, імовірно, українсько-литовське походження.

Мабуть, Івана Григоровича Мотовила слід вважати тим "Іваном Мотовилівцем", який 1560 року отримав від князя Острозького на ленному праві спустошений татарами маєток Гуляники, що після його смерті дістався київському земському судді Яну Аксаку і від початку 17 століття називався Мотовилівкою (нині села Червона і Велика Мотовилівки Фастівського району).

Зазначимо лише те, що Іван Мотовило довгий час служив у князя В.К. Острозького, користувався його покровительством і довірою, належав до освічених людей. Отже, з вище сказаного можна стверджувати, що прізвища Мотовило, Мотовидло, Мотовилівець належать до одного роду. *По архівним матеріалам ЦДІАУ фондів міста Кременець ф. 21-22, 25-26.*

Рід Івана Григоровича Мотовила продовжили його сини Василь Старший, Ян і Василь Молодший Мотовили, нащадки яких іменувалися Мотовидлами.

Ян Мотовидло, козацький полковник. У битві під Корсунем 1648 року він був схоплений татарами, потім проданий туркам і 18 років був веслярем на галерах. У 1666 році кавалери мальтійського ордену напали на турецький флот, і Мотовидло, зрозумівши, що є шанс повернути собі свободу, разом з галерниками підняв бунт проти турецького екіпажу. Після звільнення поступив на військову службу до Речі Посполитої і командував полком козаків.

Ян Мотовидло, учасник польсько-турецької війни періоду (1672-1673рр). У 1672 р., був наказним гетьманом, (він замінив правобережного гетьмана України Михайла Ханенка). Під час облоги міста Кам'янець-Подільський турками очолив загін із 30 сердюків та 80 киян охорони Старого замку, а польський письменник Генрік Сенкевич у романі "Пан Володирівський" яскраво змалював художньо-історичний образ козацького полковника Івана Мотовила. *źródło: Polski Słownik Biograficzny.*

В битві під Хотиним 1673р описується: Несподівано козаки на чолі з полковником Мотовидлом та німецька піхота генерала Денемарка пішла в наступ і прорвалась в середину турецького табору. Туркам вдалося знищити сміливців. Геройською смертю полягли козаць-

кий полковник Мотовидло, генерал Денемарк та ротмістр Яроцький. *Джерело: Хотинська фортеця. Битва 1673 року*”.

1558 року розпочалася великомасштабна Лівонська війна. Московський цар Іван Грозний вдався до військових дій для отримання доступу на Балтику та розпочав наступ на Литву. Не в змозі протистояти ворогу, Велике князівство Литовське втрачало свої території.

1569 року, щоб протистояти московській агресії, була підписана Люблінська унія – угода про об'єднання Королівства Польського та Великого князівства Литовського в єдину федеративну державу – Річ Посполиту. Київське воєводство було приєднано до Польського королівства.

Отож з того часу і майже до кінця 18-го сторіччя Фастівщина входила до складу Речі Посполитої, тому землевласниками Київського воєводства були поляки, або окатоличені українські шляхтичі.

У **1595 році** польський король Зигизмунд Третій дарує Гуляники (Мотовилівку) Яну Аксаку, підвоєводи київському (пізніше київський земський суддя). Аксакі – українські окатоличені шляхтичі татарського походження, які займали високі урядові посади в Київському та Волинському воєводствах.

З-поміж важливих доручень, Яну Аксаку було доручено будівництво оборонних споруд та охорона і укріплення кордонів Речі Посполитої від набігів кримських татар. Укріплений замок було збудовано і в Мотовилівці.

Мотовилівський замок, малюнок середини 17-го століття

1616 рік. Из Люстрации Киевского воеводства «В Гуляниках дня 21 марта. Гуляники городок. Держанья его милости пана судьи Киевского и малжонки его, пани Барбары Клинской. То место новоосажденое на пустом грунте и новым корченью, на самом Шляху

Чорном, през его милости пана судьи великим коштом, працею и накладом, замком збудоване с валом високом и ровом глубококом, в которем замку четьре башты добре мурованы, каждая в две стены и башт 8 больших, а меньших 15. В том месте оседлости домов больше, чем 300 было... *Арх. Юг. Зап. Росии: ч1. т1. стр. 316-319*

Польський хроніст Шимон Окольський в гербовнику “Orbis Polonis” описує: “Тож під час одного нападу татар на Гуляники Міхал Аксак (брат Яна), захищаючи від них своє містечко Гуляники, загинув у бою; був похований у Мотовилівці і дуже можливо, що одна з численних могил при цьому селі є його похованням”. Зараз на валах – самосійні дерева кленів та густі шатра кущів бузку.

Така ж фортеця була збудована і в Черногородці, яка належала до володінь Хвастовських, яку можна побачити на карті відомого французького картографа де Боплана. Замок стояв на острові річки Ірпінь. У 1626 році приїжджав сюди Богуслав Радовшевський, Київський папський єпископ, щоб спостерігати за роботами біля замку, що був приведений у велике спустошення від частих татарських набігів.

1623 рік. Польський король Сигізмунд 3, на підставі батьківського заповіту надає містечко Гуляники (Мотовилівку) сину Яна Аксака Стефану, з підданими людьми, які проживають у місті і на хуторах, з усіма їхніми податками і повинностями, зі ставами, млинами і їхнім помелом, із борами, лісами, дібровами, полями, сіножатями, ріками з бобровими гонами, з пташиними і рибними ловами.

Проте це надання було недійсним, тому що право на володіння наступало тільки тоді, коли попередній спадкоємець не залишив нащадків аж до восьмого коліна включно. Але тут ще були живі попередні спадкоємці Гуляників – Рожиновські та Радзимінські. Судову справу було порушено у Київському городському суді, потім її передали до Люблінського трибуналу.

Лише на сеймі 1625-го року спадок Гуляників присуджено Яну Радзимінському, при цьому відхилені претензії Рожиновських. Того ж року Стефан Аксак зі своїм братом Михайлом таки став співвласником Гуляників, але уже після продажі Яном Радзимінським за суму 50000 злотих, лічивши кожний злотий по 30 грошів.

Зі списків давніх інвентарів дізнаємося, що близько цього часу пан Стефан Аксак, дідич Мотовилівки, тримав у величезній кількості корів і волів, великий табун ломових і верхових коней місцевої породи. Продавав на ярмарках та мав великий дохід.

Е.Руліковський. “Опис Васильківського повіту”.

У **1630-х роках** Мотовилівку на карті України позначив французький військовий інженер і картограф Гійон Левассер де Боплан. Один із найвидатніших картографів 17-го століття, Боплан створив

перший варіант генеральної карти України 1639 року. Це рукописна карта *Tabula Geographica Ukrainica* (Українська географічна карта). На ній відображено 275 назв населених пунктів, 80 назв річок, 4 острови, 13 порогів, 4 лісів, 2 назви морів. Нині зберігається у Військово-му архіві у Стокгольмі.

Фрагмент карти Київського Воєводства близько 1630 року, з карти України, складеної французьким військовим інженером Гійоном Левассер де Бопланом. Мотовилівка помічена у виді фортифікаційного укріплення – важливого оборонного і адміністративного центру, що виконувало функції форпосту у військовий час.

На карті також позначені Хвастов (Фастів), Кошчіївка, Чорногородка, Пісецько (Плесецьке), Васильков та інші населені пункти.

Мотовилівський замок з міцними стінами був надійним захистом від ворогів, тому не дарма в пошуках кращого життя в містечко Мотовилівку переселялись як люди вільні, так і підневільні, навіть з віддалених країв, що підтверджує архівний документ.

Заява

Від вонного Криштофа Цисовського, підстарости Житомирського.

1646 року, червня місяця, 22-го дня. Про втечу селян з жінками, дітьми й господарством з сіл Далівки та Семенівки Кременецького повіту, Волинського воєводства в містечко Мотовилівку, або Старий Гуляник Київського воєводства, яке належить пану Стефану Аксаку, судді земському київському.

За біглими селянами прибула шляхта з слугами, проте в Мотовилівський замок вони не потрапили, бо пан Мотовилівки, Стефан Аксак поїхав у Польський Стол просити реляцію, аби біглих селян

було записано в актову книгу Мотовилівки, на що дозвіл отримав. Тоді тільки з двох вищесказаних сіл Кременецького повіту в містечко Мотовилівку переселилося близько 60 осіб дорослих і малих, чоловічої і жіночої статі. Джерело: *КЦАДА, Актова книга N17, арх. 441, звор. 442, акт 348.*

1648-1654pp під час козацько-польських війн, Богдан Хмельницький намагався утвердити українську незалежність. Однак вести з Польщею тривалу війну за автономну козацьку українську державу в тих умовах було неможливо, тому розпочалися перемовини про військовий союз між Україною та Московським царством, що завершилися Переяславською радою у 1654 році.

Замітьте собі, просто радою, бо під час перемовин ніяких документальних актів, які б визначали письмові гарантії про приєднання чи возз'єднання України до Московії, не йшлося. Натомість, ще у 1653 році Земський собор, який відбувався у Москві, прийняв рішення про включення України до складу Московії.

Жителі містечок і сіл, в яких розташовувалися козацькі сотні Київського полку (в тому числі і Мотовилівки, прим. авт.) присягали на вірність московському царю у присутності його представника, стольника Василя Кікіна. (*Історія Києва, т-1, стор. 367.*)

За часів козацької доби у нашому селі розташовувалася окрема козацька сотня, яка належала до Київського полку і нараховувала 220 козаків. У реєстрах козацької старшини Мотовилівської сотні 1648-1655pp значаться сотники Половець Степан і Половець Грицько із династії князівського роду князів Половців-Рожиновських зі Сквири та отамани Федоренко Павло і Татаренко Лесько. У Великій Мотовилівці досі збереглися топономічні назви поселень, пов'язані з козаччиною:

- Бойкове поле (Бойківка), на якому не один раз відбувалися бої загонів польського кварцяного війська та козацьких сотень проти ординців, про що нагадують знайдені час від часу предмети битви: наконечники від стріл, списів.

- Тищенківка, де перед боєм з татарами шикувалась козацька тища, на чолі з тисяцьким.

- Шатьорівка — тут під час набігів татар на Гуляники знаходився ханський шатер.

- Мичківка — це міч, сила. Тут жили зброярі, кували мечі та вготовляли інший козацький реманент, або ж мичка — жмут пряжі.

Так звана Переяславська рада Україні не принесла нічого доброго. Навпаки, між Московським царством і Річчю Посполитою розпочалася війна за володіння тутешніми землями. Порубіжна Мотовилівка з укріпленням замком стала ареною жорстокої боротьби між московитами та поляками і була дуже важливим стратегічним пунктом для воюючих сторін. Зрозуміло, як важливо було оволодіти мотовилівською фортифікаційною спорудою, тому вона здобувалась то одними, то іншими.

До того ж, неподалік Мотовилівки пролягали торгові шляхи в різних напрямках. Це наслідок близького сусідства з Києвом. Найважливішими були:

- Великий поштовий тракт,
- Чумацький тракт,
- Чорний шлях.

Року 1665-го Овруцький полковник Дацько Децик встановив зв'язки з мотовилівським козацьким полковником Петром Бутримою і з своїм загоном закріпився в Мотовилівському замку. Звідси на протязі року Децик вів боротьбу з поляками, збирав провіант для своїх козаків та шкодив білоцерківській польській облозі.

Тим часом поляки під командуванням коменданта Білої Церкви Яна Стахурського, намагаючись вибити козаків з Мотовилівки, постійно допікали того своїми наїздами. Про один з них Стахурський у листі до канцлера Пражмовського писав: “Я надіслав загін під Мотовилівку, де наші добре забавилися, захопивши немало селян і порізавши других, худоби забрали ... “

До того ж тут незабаром зібрались і татари, захопивши і пограбувавши перед тим Фастів. Про інтенсивність воєнних дій свідчить лист полковника Децика до Київського воєводи, московіта Микити Львова: ... “козаки за православную веру, кровь свою на месте рыцерском, с неприятелями, с ляхами и с басурманами ежедневно бои чинячи, проливають, не шадя головы своей ... “

Будучи у скрутному становищі, Децик просить допомоги у Київського воєводи: ... “у нас лошади чуть живы с голоду ...”, але допомоги ніхто не надав і Децик залишив Мотовилівку.

У Києві були незадоволені Дециком, що він, відступаючи з Мотовилівки, не спалив такий важливий оборонний пункт.

Щоб Мотовилівський замок не дістався полякам, Микита Львов вислав рейтарську роту під командуванням майора Сіпягіна з наказом захопити Мотовилівку, або знищити її вогнем і мечем.

Рейтари підійшли до Мотовилівки вночі 18 листопада 1665 року, але заставши міську браму зачиненою, тихцем перелізли через частокіл і раптово напали на замок і беззахисне містечко. Мешканці, розбуджені шумом, схопились за зброю і почали стріляти з своїх хат. Рейтари запалили хати, подушивши людей димом живцем, інших на пні порізали, незважаючи ані на стать, ані на вік. Від давньої Мотовилівки не лишилося і сліду. Самого ж полковника Децика було заарештовано і царським урядом заслано до Сибіру.

С.М. Соловьев. “История России с древнейших времён”. Глава третья.

Е. Руліковський “Словник Географічний, Мотовидловка”, Варшава 1885 рік.

У **1666 році** продовжувалася боротьба за тутешні землі. Боярин-московіт Шереметьєв, що стояв із царським військом у Києві, ввірвався в Чорногородський замок. В тому ж 1666 році Білоцерківський комендант Ян Стахурський примусив Шереметьєва залишити цей замок, погрожуючи його штурмом, залишивши тут невеликий польський гарнізон з метою попередити про спробу московитів заволодіти замком.

1686 року за розпорядженням київських воевод був зроблений статистичний опис Київської округи. В ньому зазначалось: “Мотовилівка с польской стороны пуста, жителей никого нет, в Мотовилівке были два города, по земляному валу остроги и те выгорели; под Мотовилівкой на речке Стугна мельничная плотина, а на той плотине мельницы ныне нет”.

1686 року між Річчю Посполитою та Московським царством був укладений “Трактат про вічний мир”, згідно якого до Московії відійшла Лівобережна Україна та місто Київ. За відмову Польщі від Києва, московітами полякам було виплачено 148 тисяч рублів компенсації. Поділ на Лівобережжя і Правобережжя призвів до поступової ліквідації козацького устрою по обидва береги Дніпра і втрати суб’єктивності України. Київська митрополія перейшла під юрисдикцію Московського патріархату і втратила свою канонічність. Цей період в історії називається Руїна.

По цьому договору було запротокольовано відступлення до Московії Василькова та землі між річками Стугною і Унавою по містечко Мотовилівку, яка повинна була належати Польщі, але на той час Мотовилівка входила до складу Київського полку. Окрема Київська сотня на чолі з отаманом Григорієм Стоцьким та людність Мотовилівки, що показачилася за Хмельниччини, не захотіла піддаватися польському дідичеві, що повернувся до цього села, та й виселилася на той бік Стугни. За переказами та місцевість стала називатися Отаманське, хоч ця територія мала також відійти до Польщі.

У **1711 році** цим протоколом також скористалися ченці Києво-Братського монастиря. Вони по лівий берег Стугни захопили нижню частину тоді ще єдиної Мотовилівки й випрохали собі підтвердження в гетьмана Івана Скоропадського на володіння нею, посилаючись на копію дарчої грамоти князя Андрія Боголюбського від 1159 року, про яку розповідалось вище. Поляки, виснажені війною, не змогли дати відсіч. Проти монахів рішуче виступили козаки Мотовилівської сотні, але всі їхні протести були марними і з 1720 року вони стали підданими монастиря з 151-м двором, 109 з яких посполиті, а інші козацькі.

Полн. Собр. Законовъ, т. II, с. 7
Рукоп. від. ВБУ., підв. док. № 1525 („Кони“).
Стаття Руліковського Sl. Geograf, т. VI, с. 748.

І сталося так, що містечко Мотовилівка було розділене на дві частини і належало двом великим державам. Утворилися два самостійні села з новими назвами. Територія по лівий берег Стугни відійшла до Московського царства, по правий – до Речі Посполитої. Річка Стугна стала прикордонною рікою.

Так як територія лівої Мотовилівки була дарована монахам Печерського монастиря, то тутешні землі прозивалися чернечими. Імовірно, відтоді і стала називатися по лівий бік – Чернеча, а коли монастирські землі перейшли до державної казни, Казенна, нині Червона Мотовилівка. По правий бік річки – Мотовилівка, як ще називали її Панська або Польська, згодом Велика Мотовилівка, землі якої знаходилися у приватній власності польських панів.

На той час у Мотовилівці було населення біля тисячі. Став під самою Мотовилівкою – спільно з Москвою, а млин на річці Стугні належить до самої Мотовилівки. Став нижчий, на тій же річці, теж спільно з Москвою, а млин Москві належить.

У 1685 році Сейм Речі Посполитої відновив козацький устрій на Правобережній Україні. Містом Фастовом і Великою Мотовилівкою, які відійшли до Польщі, володів козацький полковник Семен Палій. Опираючись на постанову сейму, він заселяє в цій місцевості кілька козацьких полків та починає приєднувати до своєї столиці у Фастові інші спустошені війною землі Правобережжя.

Дізнавшись про це, з Лівобережжя від московських поміщиків у прикордонну Фастівщину почали тікати незаможні козаки, селянство, дрібні ремісники, всі ті, хто не бажав гинути за Московію в нескінченних військових походах та на примусових роботах.

Лише відтоді, не раз руйнована Мотовилівка почала поступово заселятися. Едвард Руліковський зазначає: ... цей край почав відроджуватися – одні поверталися до покинутих дворич, інші заселяли нові села. Люди йшли оселятися на хліборобній і вдячній землі. У Великій Мотовилівці розміщувалася козацька сотня, Палієві стада, вівці. Фастівські селяни також засівали мотовилівські поля і мали пасіки. Цю територію при ньому називали не інакше, як “Держава Палія”.

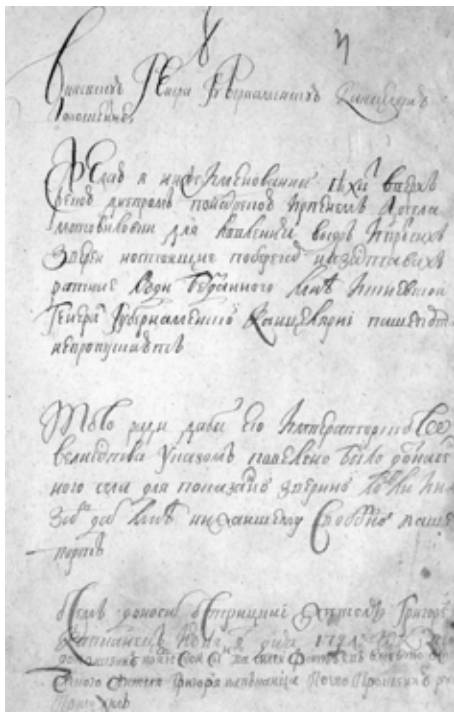
Відступлений до Московії Васильків стояв на кордоні з землями Великої Мотовилівки, які належали Польщі. На кордоні були відкриті митниці, де брали мито за товари, що їх ввозили в межі обох держав. Митниця зі сторони Василькова називалася Карантин (отримавши назву Калантир), нині село Застугна, зі сторони Мотовилівки – Митниця Аксакова (сучасне село Митниця).

Між Білоцерківським староством і сусідньою Мотовилівкою часто виникали суперечки про кордон, при яких обидві сторони влаштували сутички. Приводом цієї сусідської сварки було те, що білоцерківські губернатори привласнювали собі Митницьку корчму, що належала до Мотовилівки, і стягували мита з проїжджих купців.

З 1724 року між Московією і Польщею запроваджується паспортний режим, і щоб потрапити наприклад з Казенної Мотовилівки у Польську Мотовилівку, яку називали (заграницею), потрібно було отримати дозвіл з Київської губернської канцелярії. Такий документ був виданий ловцю звірини для заготовки пушнини Григору-капканцю.

“Я нижеименованный выехал рекой Днепром понад рекой Ирпенём до села Мотовиловки для ловления выдр и прочих зверей но стоящие по берегу на заставах ратные люди без данного мне Киевской Генерал Губернаторской Канцелярии паспорта не пропускают.

Того ради дабы Его Императорского величества повелено было до назначеного села для оказанной звериной ловли мне нижайшему сподобно пашпортъ

О сём доноси житель Григор капканец июня 2 дня 1724 года доношению попяче Сион да ещё их сын Фатьевъ вместо оного жителя Григоря капканца по его прошению руки прилагаю”. ЦДАУ, Ф. 59. оп. 1. од. збер. 83.

В Мотовилівці, як розташованій на самому кордоні, були запроваджені пограничні суди, де розглядалися спірні справи мешканців польської і російської сторін та претензії Києво-братського монастиря до жителів Великої Мотовилівки, Великої Снітинки, Фастова, Плесецького, Солтанівки, Чорногородки. Судді протягом року з'їжджались для розгляду справ.

ССІХ

Перечень обидь, причиненныхъ Кіево-братскому монастырю, а также крестьянамъ, жившимъ въ монастырскихъ имѣніяхъ, шляхтичамъ, владевшимъ погребочными имѣніями. 1758.

Реестръ Кіевобратского монастыря прстеніяныиъ.

Въ прошломъ, 727, году, Іюня 27 дня забратіи у подданныхъ Кіевобратского монастыря, у жителей Мотовиловскихъ, старостою Фастовскимъ, Якубомъ Тишею, пожатого жита ста петнатцати копенъ.

Въ грабежѣ Кіевобратского монастыря села Мостиць Василія Рубанова шляхтичемъ Горскимъ двухъ лошадей съ возомъ, мешка ячменю, коца, подушки, пары гусей, меду пресного ведро, да свиты серой—всего на пядесять рублевъ, въ 1750 году.

Въ 1740 году въ грабежѣ у подданного Кіевобратского монастыря села Плесецкого у жители Ивана Пятинского старостою Фастовскимъ, Демьяномъ Третьякомъ, двухъ книгъ, поеса матеріалнаго, оtlасу блакитнаго, креста кипариснаго, сердца кипариснаго золоченаго и обляка—на восемь рублевъ.

Въ 1753 году въ грабеже такожъ братского монастыря у жители Мотовиловского, Нестера Павленка, онимъ-же Третьякомъ, старостою Фастовскимъ, лошади съ возомъ и одной свиты, да въ грабеже-жъ у жителей Мотовиловскихъ: Семена Страха, да Семена Нестеренка онимъ-же комисаромъ Третьякомъ дву паръ воловъ изъ двумя возами і млиповыхъ камней.

Въ 1756 годе, Апреля отъ владельца Хвастовского, бискуна Солтыка, чрезъ подвышение гребли ихъ, сослзодцей на рекѣ Улавѣ, стоплено сенокосу монастырского, на которомъ становилось кониць до петисотъ.

Въ 1757 году, Генваря остатнихъ числъ о нападеніи старостою Мотовиловскимъ, Автопиемъ Алишевскимъ, на городничего Мотовиловки братскою, йеродіакона Сосипатра, при ставу монастырскому, вызываскому Новому, и о порицаніи непотребными и укориitelnыми словами его, Сосипатра, такожъ и о увечіи бывшихъ при немъ: послушника і рыбаки.

Тогожь, 1757, года такожъ о подмовки жительки слободки Офирной, вдови Нуляны Мартылихи подданнымъ Аксаковымъ, жителемъ Слободцимъ, Иваномъ Клявненкомъ, на ту сторону и о пресеніи на ту сторону оставшегося по мужи ея, Мартине, имущества, церковныхъ денегъ и реестровъ, бывшихъ въ содержаніи у покойного Мартына.

Також о забратіи въ подданного братского, жителя Плесецкого, Грицка Казачка, старостою пана Ленкевича Барбавскимъ одного коня, одного вола и денегъ двухъ рублей и пятидесять копѣекъ.

Въ прошломъ, 1753, году о забратіи старостою пана Метелского Мотовилевскимъ, Антономъ Олишевскимъ, въ подданного братского жителя Плесецкого, Алексея Близюка, зажатого нимъ на польской сторонѣ ериняного хлеба петнатцати коузъ.

1750 году о убивствіи шляхтичемъ Мацевиченкомъ, полковникомъ Володорскимъ, подданного братского монастыря, жителя Плесецкого, Ивана Чуприны.

О забратіи въ 1757 году Ленкевичемъ, владельцемъ Новоселскимъ, въ подданного братского, мельника Сподарецкого, Семена Ковла, пашни, денегъ и пчель.

Въ 1754 году о сожженіи пуци киевобратского монастыря подданнымъ того-жъ монастыря, жителемъ Мотовилевскимъ, Андреемъ Басидченкомъ, и о побеге его въ тожь время на ту сторону въ Мотовилевку-жъ, подъ владение пана Авсака.

Въ 1755, въ 56 и въ 57 годехъ о вырубкѣ подданными пана Авсака, жителями великой и малой Солтановокъ, киевобратского монастыря пуци и о перевоске оной воровски на польскую сторону.

Въ 1753, въ 54, въ 55, въ 56 и 57 годехъ подданными баскупа Солтына, жителями Черногородцями, о вырубкѣ брацкой пуци и о вывозкѣ онымижъ въ польскую область за рубежъ.

Въ минушемъ, 757, году о побегіи съ киевобратского монастыря йеродиянона Ивана Дубровского за границу въ польское местечко Житомиръ въ тамошнему суперіору, Игнатию Оничинскому, и о изысненіи имъ Иваномъ йеродиянономъ Дубровскимъ денегъ монастырскихъ шестидесяти шести рублей.

Книга копациныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1755—1760, № 205; листъ 17.

1768 року Фастівщину й Мотовилівщину охопили гайдамацькі повстання так званої коліївщини. Гайдамаки спалили фастівський костел, покарали багатьох шляхтичів, орендарів-євреїв, місцевих католиків і єзуїтів. Описуючи коліївщину, Едвард Руліківський згадує мотовилівського гайдамаку Гната Вітрогона. Записав про нього популярну серед мотовилівських селян пісню.

Цей Вітрогон був селянином із села Мотовилівка. Мали його в селі за заможного хазяїна і чесну людину, бо будучи неодруженим, всі свої гроші обертав на підтримку збіднілих, вдів і сиріт. На той час ко-

місаром Мотовилівщини був пан Боровський. Коли одного разу гайдамаки намовляли Вітрогона напасти на дім комісара, той відмовив їм. Чинив Вітрогон розбої, вбивства багатих шляхтичів у Копачові та поблизу Сквири. Упійманий Вітрогон був у Мотовилівці польськими жовнірами і допитаний паном Боровським. У Білій Церкві засуджений на четвертування.

Пан Боровський Вітрогона припрохає:
 “Скажи, скажи Гнате, хто ще був з тобою?
 То я тебе, Гнате, відпущу на волю.
 Та Гнат словом утврждає,
 А людей не видаває”.

Едвард Рулікоровський також записав легенду про козацькі скарби: “Ці скарби сховали в землі гайдамаки, але нині тяжко їх дістати, бо стереже їх нечиста сила. Кажуть, що десь у Плесецькому лісі стоїть груша, а при ній дуб з покрученими гілками. Під ними мають бути закопані гайдамацькі скарби, для ознаки яких вирізали на корі цих дерев вили і хрест, але ніхто до цих скарбів не докопається, аж поки не знайде заступ, який також цими самими гайдамаками закопаний і зачарований”.

На початку 1770-х років в Мотовилівських церквах уже велися і зберігалися сповідальні відомості (метричні книги, ревізські казки), як облікові документи церковного діловодства. В цих документах поіменно вівся “подушний” облік оподаткування населення, народження, шлюб, смерть, відвідання, причастя прихожан.

У Свято Покровській церкві зберігалися сповідальні відомості з 1747 року. Потім вони надсилались до Київської духовної консисторії, де зберігаються донині.

1802 год

*Сповідная крестьян Казённой Мотовиловки
и их домашних по дворам (выборочно)*

- Двор 57. Іяков Алексеев Босенко 31 год от роду, жена его Ефросинія Кирилова 28 лет.
Дети их: Анна 5 лет, Феодосія 1 год.
Евдокія Петрова теща его 49 лет.
- Двор 59. Даниїл Фёдоров Назаренко 71 год вдовец.
Син его Павел 28 лет, жена его Евдокія Космона 24 года.
Син их Григорій 1 год.
Никита Данилов Назаренко 24 года, жена его Анастасія Стефанова 18 лет.

ЦДІАУ ф. 127, дело 152, оп 1615.

Бракосочетание крестьян Казённой Мотовиловки за 1857 год

12 мая. Жених Казённо Мотовиловского жителя дворянина Антонія Алексеева Станькевича, син Максим Антоніев 27 лет, Православного вероисповедания Первим браком.

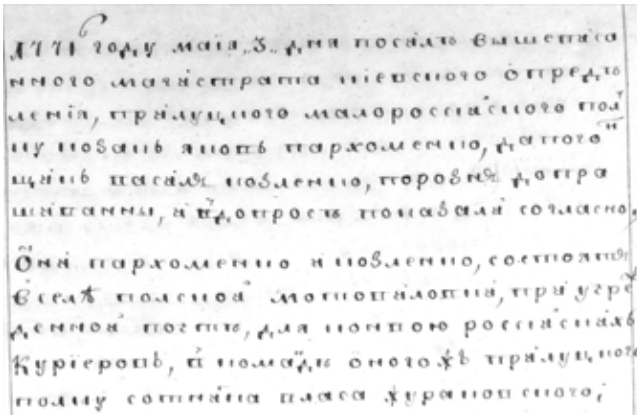
Невеста Екатерина Ивановна 20 лет Казённо Мотовиловской крестьянки вдови Марини Онисимовой Ковальчук, дочь. Православного вероисповедания Первим браком.

Поручители по жениху Мотовиловские крестьяне Ананій Іоанов Маноха и Косьма Іосипов Наконечный. По невесте Гавриил Василіев Маноха и Петр Нилов Кирсенко

Засвидетельствовано в метрической книге
Свято Покровской церкви за 1857 год.
Священник Петр Гордиевский,
Диякон Ефстафій Шостаковский,
Поломарь Павел Терентовскій.

1771 року у Панській (Великій) Мотовилівці працювала пошта. При ній знаходився кур'єрний конвой команди Прилуцького Малоросійського полку.

“1771 году мая 3-го дня по силе писанного оногo магистрата, они же нисшего определения Прилуцкогo Малоросійского полка Пархоменко и Козленко, состоят в селе Панской Мотовиловки, при учреждённoй почте, для конвою рассылных курьеров, в команде оногo же полку сотника Власа Жураковского”. *ЦДІАУ Ф. 59, оп 1, од. зб. 6632*

1777 рік. У Великомотовилівській церкві Пресвятої Богородиці, при церковному приході (одному з перших на Фастівщині), люди навчалися грамоти. Місцевий житель Андрій Піскуненко навчався церковно-слов'янської грамоти, читання та письма у дяка церкви Пресвятої Богородиці с. Велика Мотовилівка Т. Стаховського. ЦДІАУ. Ф. 59, оп 1, од.. зб. 9132.

Після закінчення навчання цей Андрій Піскуненко вирішив отримати російське громадянство, але щоб стати підданим Росії, потрібно було давати клятву

Клятвенное обещание

Аз именованный бывший польской подданный обещаюсь и клянусь всемогущему богу, что ей, Пресвятейшей Великой Государыне Екатерине, самодержице всероссийской и прочая прочая прочая, и ея императорского величества любезнейшему сыну государю цесаревичу и великому князю Павлу Петровичу, законному всероссийского престола наследнику, хочу быть добрым и послушным рабом, и вечно подданным быть, и никуда без высочайшаго ея императорского величества соизволения и указу за границу не отъезжать и в чужестранную службу не вступать и неприятелями ея императорского ве-

личества вредительной откровенности не имеет, какую заповедную кореспонденцию внутри и вне российского государства содержать, и никаким образом противу должности верного подданного ея императорского величества не поступать.

Впредь узаконенный, по крайнему разумению сил и возможности предостерегать и оборонять и в том и во всём живота своего в потребном случае не щадить, и при том по крайней мере стараться способствовать ея императорского величества верно служить.

Во всяких случаях о ущербе, вреде и убытке о том уведаю, не токмо благовременно объявлять но и всякими методами отвращать и недопускать. Какое тайное дело приказано мне будет, содержать в совершенной тайне, никому не объявлять кому о том ведать не надлежит, елико мне всемогущий господь бог душевно и телесно да поможет в заключении моей клятвы целую слова и крест спасителя моего, аминь.

Сей присяге, политой уроженец Андрей Пискуненко подписался 1779 года июля 26 дня в Печерской Христове церкви Преподобного Феодосия. Священник оной церкви Борзаковский и писарь Киевской губернской канцелярии, подканцелярий Никита Антонов. *ЦДДАУ ф. 59. оп. 1. один. зберіг. 9132.*

Коментар

Здавалось, нічого дивного, чоловік захотів отримати російське громадянство, але зверніть увагу на Клятву, яку він давав. Із вільної, європейської Польської (Великої) Мотовилівки, де отримав освіту, на той час – неабияка рідкість, Піскуненко добровільно стає слухняним рабом. Крім того, без дозволу – нікуди ні кроку, не спілкуватися з тими, у кого інша думка, повідомляти о “вреде и ущербе”, тобто доносити на інших. Слепа покірність.

1795 рік. Після трьох поділів Польщі, Річ Посполита, як держава припинила своє існування і Велика Мотовилівка разом з Казенною Мотовилівкою ввійшли до новоутвореного Васильківського повіту, Київської губернії.

1861-го року було скасоване кріпосне право. Кріпацтво – один з видів рабовласництва. Кріпаки – це люди, що не мають своєї хати, нічого свого. Вони повинні все життя працювати на пана. Поміщик міг продати кріпака, обміняти на будь-яке майно, розлучити чоловіка з жінкою і батьків з дітьми.

У тій частині України, яка була окупована Московією (Російською імперією), кріпацтво остаточно було юридично оформлене при Катерині 2.

Вашій увазі надаються Ревізські казки поміщицьких селян Ва-

сильківського повіту (Мотовилівки) за 1834 рік, в яких засвідчено, як селян дарували, вимушено переводили із села в село. Селяни тікали від пана, іноді повертались, за такі вчинки віддавались у рекрути, але деяких селян відпускали на волю.

Григорій Максимов Мегедь	25	отпущенъ на волю въ 1818 году -
Плетникъ Иванъ Григоріевъ Ивановъ Синъ Василій	Въ послѣдней ревизіи удралъ въ бѣгъ въ 1820 году -	Возвратъ въ 1820 году -
Родионъ Федоровъ Дубчакъ	переведенъ изъ деревни Геленовка въ 1818 году -	29
Герасимъ Савелійвъ Петрушка	26	Умеръ въ 1825
Герасимъвъ Братъ ерехдаръ	9	направленъ въ армию въ 1828 году -
Герасимъ Двоюродный Братъ Пархомъ Сергійовъ	16	Направленъ въ армию въ 1828 году -

Григорій Максимов Мегедь 25 лет, отпущен на волю в 1818 году.

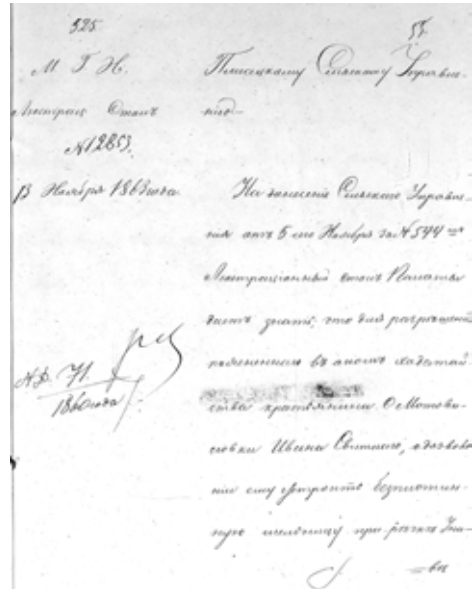
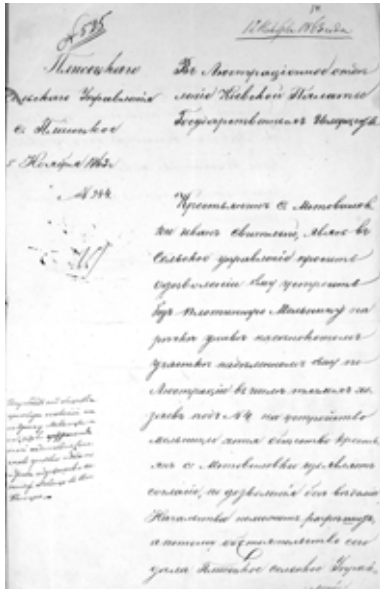
Плетник Иван Григоріев удрал в 1820 году. Иван сын Василя в последней ревизии был в бегах, возвратился в 1820 году. Отдан в рекруты в 1826 году.

Родион Федоров Дубчак 29 лет, переведён из деревни Геленовка в 1818 году.

Герасим Савелив Петрушка 29 лет, умер в 1825 году. Герасима брат Федор, направлен подводником (извозчиком) в армию в 1828 году, не возвратился. Герасима двоюродный брат Пархом 16 лет подарен Антонию Руликовскому. **ДАКО ф. 280. оп.2. од. збер. 455**

Після відміни кріпосного права, Казенна Мотовилівка певний

час адміністративно відносились до Плесецького Сільського Управління. До Вашої уваги архівний документ на дозвіл будівництва водяного млина жителю Мотовилівки Івану Світлому.

**В Люстрационное отделение Киевской Палаты
Государственных Имуществ
от Плисецкого Сельского Управления
с. Плисецкое. Ноября 1863 года
N 544**

Крестьянин села Мотовилівки Іван Світлий, явсья в Сельськое управление просит о дозволеніи Ему устроить без Плотинную Мельницу на речке Унаве на сенокосном участке наделённом Ему по Люстрации в числе тягловых хозяйств под N4 на устройство Мельницы хотя общество крестьян села Мотовилівки изъявляет согласие, но дозволения без ведома Начальства не может разрешить; а потому обстоятельство сего дела Плисецкое сельськое Управление представляет на Начальниче разрешение в Люстрационное отделение Киевской Палаты Государственных Имуществ покорнейше просить в разрешении сего дать знать Предписанием. Плесецкий старшина Пётр Юшка.

Плесецькому Сельському Управленню

На донесение Сельського Управлення от 5 сего Ноября за N544 Люстрационный стан Палаты даёт знать, что для разрешения поясненного в оном ходатайства крестьянина села Мотовиловки Ивана Свитлого, о дозволении ему устроить безплотинную мельницу при речке Унаве на сенокосном участке наданном ему по Люстрации в числе тягловых хозяйств, необходимо иметь в виду приговор общества, в котором должно быть изменено согласие местных крестьян а также, что от устройства сей мельницы не будут подтоплены расположенные при речке Унаве крестьянские сенокосы и не произойдёт от этого подрыва содержаемых казённых мельниц в Плесецьком Сельском Управлении. *ЦДДАУ. Ф 491. оп. 75. спр. 66 на 95 арк.*

Оскільки в давнину річка Стугна поділяла Мотовилівку на Польську і Московську, то обидві сторони називалися “Заграницею”. Нині, на місцевому наріччі, обидві частини називаються однаково – “Тімбок”, від слів по цей і той бік річки Стугни, а жителі з протилежних сторін один одного прозивають однаково, “тімбоцьями”.

Мабуть, цікаво буде знати, чому назва Велика Мотовилівка, село по чисельності населення менше ніж Казенна (Червона) Мотовилівка, а стала називатися Великою? Тому, що в різні часи до Панської Мотовилівки належали землі сіл Мотовилівської Слобідки, Оленівки, Малої Солтанівки, хуторів Борова, Порадів Руликів, які знаходилися у приватній власності поміщиків, тому і Велика. А станція Південно-Західної залізниці, Мотовилівка, закономірно носить назву на честь Мотовилівських поселень.

Освіта Мотовилівки

... Стежинка до школи тече водограєм,
А спогад дитинства в душі оживає...

Незабутні роки дитинства і ранньої юності. Перша в житті стежина, яка веде від батьківського дому до шкільного порогу. Школа — це світ знань, в якому ми навчилися писати і читати, пізнали багато яскравих вражень. Школа — наш другий дім, у ньому ми здобули путівку у самостійне життя.

Згадаймо свято першого і останнього дзвоника, пісню “Вчителько моя, зоре світова ...” Скільки літ лунає ця пісня, але щораз щемко озивається у серцях дорослих і юних. Школа не забувається.

А чи відомо Вам, скільки років шкільній науці нашої Мотовилівки? А знаєте, якою була освіта багато років тому? Отож разом помандруємо в минуле і дізнаємося, як навчалися наші далекі предки, бабусі і дідусі, батьки і матері.

Про витоки першоджерел Мотовилівської освіти дізнаємося із архівного документу, датованого 1777 роком, який засвідчує, що в Польській (Великій) Мотовилівці, при церковному приході церкви “Пресвятої Богородиці” люди уже навчалися грамоти.

*В Киевскую Губернскую
Канцелярию
Уроженца Андрея Тимофеева
сына Пискуненка
Доношение (сокращённо)*

Родился Я, именованный Заграницею, в польском селе Мотовилловке, которая состоит во владении князя Мартина Любомирского, от та-

мошнего посполитого жителя Тимофея Пискуненка и матери Натальи, Телемоновой дочери, и нам оные Родители мои. Там же состою в Православной Греческого исповедания веры. От роду мне двадцать три года.

Назад лет с пятнадцать, оной отец мой Пискуненко, живучи в том же селе Мотовиловка умре, по смерти коего того года оная мать моя Наталья не похотела в оном селе Мотовиловка жить и перешла на житие в город Киев в Подгородье, где и ныне жительство имеет, *а меня для обучения грамоты* отдала состоящей в том же селе Мотовиловка церкви Пресвятой Богородицы в школу к дяку Стаховскому, у коего обучился грамоте читать и писать. *ЦДІАУ фонд 59, опис 1, один. зберіг. 9132*

Цей документ, датований 1777 роком, але якщо зважити на те, що 15 років назад, після смерті батька, мати віддала свого сина Андрія Пискуненка навчатися грамоти до приходу Великомотовилівської церкви Пресвятої Богородиці, то вже у 1762 році у Мотовилівці люди навчалися читати і писати.

Отже, з впевненістю можна стверджувати, що Мотовилівській шкільній освіті, як одній з найперших серед сіл Фастівщини, виповнюється 260 років.

1804 року у Російській імперії, до якої входила Україна, відбулась шкільна реформа. З'явилися початкові школи, за якими закріпилася назва «церковно-парафіяльні», або «церковно-приходські» школи, які перебували у віданні духовного відомства.

За «Правилами про церковно-приходські школи» створювалися однокласні (2-річні) і двокласні (4-річні) школи. В них вивчали закон Божий, церковний спів, лист, арифметику, читання. У великі свята та неділі учні мали відвідувати богослужіння у православному храмі.

Навчання здійснювали священники, диякони і дячки, а також вчителі і вчительки, що закінчили церковно-вчительські школи і єпархіальні училища.

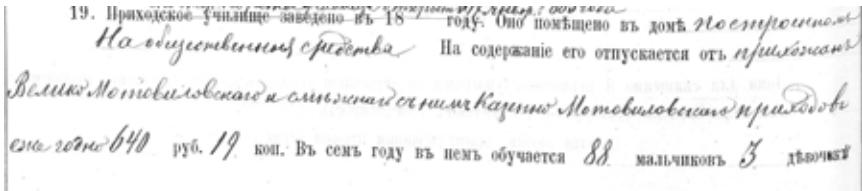
Дослідження про першоджерела освіти Великої і Казенної Мотовилівки подає Почесний краєзнавець України, кандидат історичних наук Володимир Перерва в книзі «Історія шкільництва в містах і селах Київщини 19-го – початку 20-го ст.».

У 1860 році у Великій Мотовилівці, при церкві Різдва Пресвятої Богородиці було засновано церковнопарафіяльну школу. Фундатором даного навчального закладу був настоятель місцевого Храму, священник отець Спиридон Калитинський.

До даної школи ходили не лише діти з Великої та Казенної Мотовилівки, але й з приселку – Мотовилівської Слобідки, населення якої відвідувало храм Різдва Пресвятої Богородиці.

У 1875 році Великомотовилівську парафію та церковноприходську школу очолив священник отець Євстратій Григоренко. За його наставництва відбулося остаточне становлення школи як закладу і

відповідно прогрес в освіті. У 1883 році при Великомотовилівській церкві Різдва Пресвятої Богородиці було заведене народне училище.

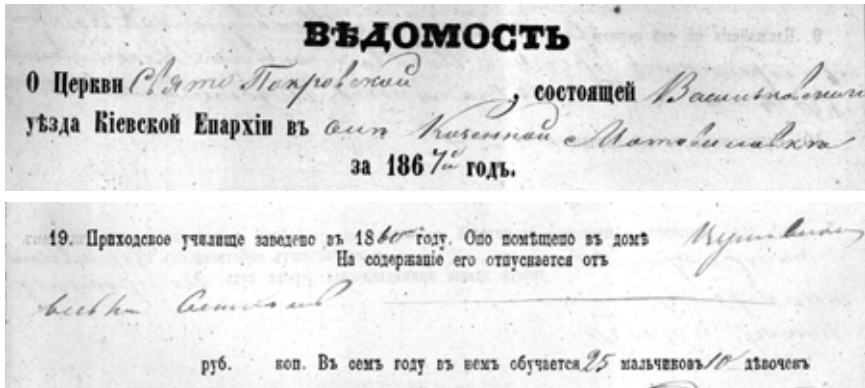
19. Однокласное приходское училище открыто 17 января 1883 года. Оно помещено в доме, построенном на общественные средства. На содержание его отпускается от прихожан Велико Мотовиловского и смежного с ним Казенно Мотовиловского приходов ежегодно 640 рублей 19 копеек. В сем году в нём обучается 88 мальчиков и 3 девочки.

3 роками настоятель Великомотовилівської церкви Різдва Пресвятої Богородиці отець Євстратій мав, як для периферійного сільського священнослужителя і педагога, унікальні відзнаки. Йому було вручене письмове благословення Священного Синоду, а в 1908 році був відзначений російським імператором Миколою 2.

...6 мая 1908 года, согласно определению Святейшего Синода, Государем императором Всемилоостивейшее удостоен о. Евстратий Григоренко награждения золотым Наперсным Крестом ...

На початку 1900-х років у Великій Мотовилівці, на базі народного училища, сільською громадою була створена земська школа, яка перебувала у віданні опікунської ради, куди входили завідувач школи, вчителі, поміщик Великої Мотовилівки Яків Тарновський, піклувальники від населення та представники земства. У 1914-му році таку ж земську школу було відкрито і в приселку Великої Мотовилівки – Мотовилівській Слобідці.

У селі Казенна Мотовилівка церковноприходську школу було також засновано у 1860 році при Свято Покровській церкві настоятелем місцевого храму отцем Петром Гордієвським. В ній навчалося 25 хлопчиків і 10 дівчаток з Казенної Мотовилівки та хутора Борова, так як ці села становили єдину Покровську парафію, осередок якої перебував у Казенній Мотовилівці.

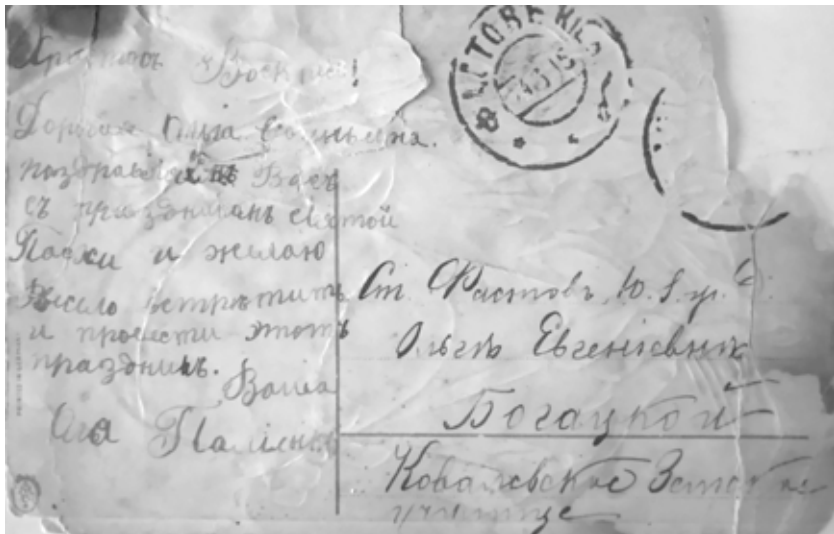

Як фундатор, отець Петро Гордієвський був завідуючим церковнопарафіальною школою та викладав Закон Божий по 1872 рік.

З 1872 по 1914рр, школою, до якої ходили діти Казенної Мотовилівки та Борової, завідував священник Олександр Гришковський. Документи відзначають його проповідницькі якості як педагога. Завдяки його ентузіазму, котрий підкріплювався пожертвами мирян, в школі Казенної Мотовилівки станом на 1909-й рік налічувалося 53 учні та 7 учениць. За старанну діяльність в місцевій парафії і школі отець Олександр був нагороджений набедреником, скуфією та камилавкою.

У1890-му році у Казенній Мотовилівці була заснована народна школа. Вона розташовувалася на сучасній вулиці Соборній, в будинку Богацької Ольги Євгенівни – вчительки початкових класів. Навчання велось на російській мові, адже українська мова на державному рівні в Російській імперії була заборонена. Ольга Євгенівна пропрацювала в школі довгий час. Вона все своє життя присвятила навчанню і вихованню не одного покоління дітей.

Поштова листівка. Вітання Ользі Євгенівні з Великоднем

Станция Фастов, Ю.З.Жд. Ольге Евгеньевне Богацкой. Христос Воскрес! Дорогая Ольга Евгеньевна! Поздравляю Вас с праздником Святой Пасхи и желаю весело встретить и провести этот праздник. Ваша Оля Палисная ученица.

В школі був лише один клас з пичним опаленням: за паливо служили дрова, а освітлювався клас за допомогою газових ламп. Одна кімната використовувалася як клас, а в другій жила вчителька. Усім бажаючим навчатися не вистачало місця, тому значна кількість учнів Казенної Мотовилівки відвідувала земську школу у Великій Мотовилівці та однокласну земську школу на Білках.

У 1915 році народну школу Казенної Мотовилівки було замінено державною, але під час Першої світової війни 1914-1918рр шкільна державна освіта на селі через мізерне фінансування почала занепадати.

Проте, за часів творення Української незалежної державності, важливою подією цього часу у Казенній Мотовилівці 6 квітня 1917-го року стало заснування одного з найперших на Фастівщині і Васильківщині українського товариства "Просвіта" ім. Бориса Грінченка. Його завідувачем став активний діяч Центральної Ради і УНР, голова Васильківської земської управи, житель Казенної Мотовилівки Гончар Овсій Іванович.

З повідомлення тогочасної української київської газети *“Нова рада”* у №31 за 5 травня 1917 року ... виникла *“Просвіта”* ім. Бориса Дмитровича Грінченка у селі Казенна Мотовилівка.

Основною метою діяльності *“Просвіти”* було утвердження державної української мови, розвиток національної культури та відродження історичної пам’яті. Читальня Мотовилівської *“Просвіти”* для мешканців села вела курси неписьменних, проводила вечорниці, ставила п’єси.

1918 року жителі Казенної, Великої Мотовилівки та хутора Борова звернулись в Комісаріат Київської шкільної науки з проханням дозволити відкрити приватну гімназію, на що отримали відповідь:

“21-го жовтня 1918 року департамент середньої освіти повідомив Комісаріат Київської шкільної округи, що Міністерство освіти згідно з проханням громади “Благоустроєвства посёлка Мотовиловки” дозволяє зазначеній громаді відкрити з початком 1918-1919рр в посёлке Мотовиловка (у Боровій) приватну 8 класову повноправну гімназію з викладанням українською мовою з тим, щоб у цьому році було відкрито підготовчий і три перші класи, а в майбутньому кожен рік відкривався слідуєчий клас на точній підставі статусу хлоп’ячих гімназій з віднесенням утримання цієї гімназії на місцеві кошти”.

Зф. 142 .Оп.2. спр.6. (1919)

27-го січня 1919 року, в дачному селищі Борова, в приміщенні колишньої дачі підполковника Пожидаєва, почав функціонувати навчальний заклад, який отримав назву *“Мотовилівська суспільна змішана гімназія”*. Але почалася московсько-більшовицька агресія в наш край. Радянською владою були ліквідовані церковноприходські та земські школи, Мотовилівська гімназія. Загарбниками пограбована та спалена разом з українськими книжками Мотовилівська *“Просвіта”*.

У 1920 році наркомат освіти УРСР затвердив *“Положення про хату-читальню”*, як пункт просвітньої роботи у селах. Хата-читальня була також центром партійно-комсомольських організацій села. З роками хати-читальні почали перетворюватися на колгоспні клуби.

*Червономотовилівська восьмирічна
МАЛЕНЬКА ШКОЛА*

Світ дитинства веселий й цікавий,
Перша вчителька, перший урок.
Наша школа, Маленька школа,
Знову кличе усіх на урок.

Для усіх нас ти матір'ю стала,
Бо навчила і вивела в світ
Тих дівчаток і хлопчиків змалу,
Що злетіли в життєвий політ.

Хоч літа проминають так швидко,
А для нас молода ти повік.
Рідна школо, здалека і близька
Ми приходим на рідний поріг.

Рідна школа, рідна школа Маленька моя,
Найдорожча для нас ти в житті.
Рідна школа моя, Маленька школа
Ми для тебе завжди молоді.

Невідомий автор.

У 1929 році у Червоній Мотовилівці була збудована нова цегляна школа (на фото частина сучасної школи) з чотирьохрічною

початковою освітою та трудовим навчанням, де 4-й клас вважався випускним. На той час у школі було 4 класні кімнати, вчительська та кабінет директора, які мали пічне опалення та освітлювалися газовими лампами. Учні навчалися у три зміни і в суботу також.

Перша будівля

*Перші учні.
Класний керівник Зінаїда Михайлівна*

*Фотографування з 1939 року.
З Вікториною Сербуновою-Мом'яною.*

На фотографії 1939 року випуск Червономотовилівської чотирьохрічки, що засвідчує напис на зворотній стороні: Випускниці Червоно-Мот п/сш. (П - початкової. СШ - сільської школи). У другому ряду, друга зліва Лозниця Ганна. У тому ж 1939 році постановою Раднаркома початкова чотирьохрічна була реорганізована в неповну семирічну освіту.

В семирічній школі випускники вже здавали іспити. На фото учні випуску зловісного 1941 року. Ніхто з них не знав, що через кілька днів почнеться війна. Майже всі випускники нашої школи підуть захищати свою Батьківщину від ворога. Багато хто з них не повернеться з війни.

Підготовка до екзаменів

Випуск 1941 року

Під час німецької окупації 1941-1943рр школа не працювала. Деякі вчителі евакуювались, інші, щоб не бути висланими на примусові роботи до Німеччини, працювали в так званому німецькому громадському господарстві. В школі німці облаштували комору та зберігали вирощене на мотовилівській землі нашими людьми зерно, щоб потім відправити до Німеччини.

7-го листопада 1943 року від фашистських окупантів була звільнена Фастівщина, але німці прорвали фронт. Під сусідніми селами Фастівцем і Клевівкою точилися запеклі кровопролитні бої. Школа була переповнена нашими пораненими бійцями і в ній тимчасово розміщався військовий лазарет. Навчання в школі було поновлено у 1944 році.

У 1958 році школа була реорганізована у восьмирічну з обов'язковою восьмирічною освітою для дітей, та вечірньою формою навчання для працюючої молоді.

Вчителі школи повоєнного часу

Останній випуск семикласників, 1957 рік

Перший випуск восьмикласників, 1958 рік

Підручники купували за власний кошт. В кожному класі була своя художня бібліотека, зібрана учнями із домашніх книг. Їдальні в школі не було. Сніданки учні приносили з собою і на великій перерві снідали.

В молодших класах писали дерев'яними ручками зі вставними перами. На кожній парті була чорнильниця. При писанні у зошитах було дуже багато ляпок (чорнильних плям). Для ведення зошитів учні школи повинні були дотримуватись таких вимог: сторінки пронумеровані, “поля” встановленого розміру, зошити підписані за зразком. Для зошитів потрібно було завести “учнівські папки”.

Наприкінці навчального року школярі 5,6,7 і 8 класів складали екзамени. Учнів, які мали незадовільні оцінки з більшості предметів, не переводили до наступного класу, а залишали на повторний курс навчання – “другорічники”. Учням, які не встигали з одного предмету, давали “завдання на осінь”, а наприкінці літа вони повинні були здати іспит з цього предмету.

Безумовно, що більшість часу нашого дитинства пов'язане з шкільним життям, як на уроках, так і поза ними. Крім знань, вчителі також прививали нам бажання до трудового навчання. Саме в школі ми отримували перші трудові навички робітничих професій, тому уроки праці були дуже цікавими.

В шкільній майстерні був столярний верстак, лещата, інші знаряддя праці. Завідував майстернею вчитель праці Аргунов Іван Харитонович.

На території школи був волейбольний майданчик, а на березі футбольне поле. Футбол, волейбол і гімнастика були улюбленими на уроках фізкультури. Цими видами спорту учні представляли школу на районних змаганнях. Вчителем фізкультури був Лозниця Дмитро Трохимович.

Урок праці

Шкільні гімнасти

Нас з першого класу привчали до порядку. Чергові по класу завжди після уроків мили підлогу. Ми самі прибирали шкільну територію, трудилися на дослідних ділянках і в шкільному саду. Ви тільки вдивіться в їхні радісні обличчя і з яким азартом, піднесенням, учні на змайстрованих на уроках праці ношах виносять сміття з шкільної території. З радістю і старанням діти працюють на шкільних грядках, хлопці скопали та загребли, а дівчатка сіють зернятка у землю.

А з яким натхненням упорядковується шкільний малинник! Взимку, коли були сильні морози, шкільні технічки тітки Мартуня, Маня і Оля заварювали чай з гілочок малини. На великій перерві ми снідали, запиваючи бутерброди цим цілющим напоєм.

Учні Маленької школи допомагали лісничим Мотовилівського лісництва саджати новий ліс. Хлопці лопатами пробивали ґрунт, а дівчата обережно опускали у маленькі отвори саджанці дерев. То було незабутнє, бо кожен учень ставав частинкою неосяжного світу природи.

Прибирання шкільної території

Сіємо грядки

Упорядковуємо шкільний малинник і сад

На посадку лісонасаджень з веселим настроєм

Тут буде новий ліс

Після роботи з квітами, стомлені, але щасливі

Учні Мотовилівської школи також займалися громадською діяльністю. В школі була створена “Тимурівська команда” (названа на честь Тимура, сина дитячого радянського письменника Аркадія Гайдара). Слід зазначити, що то був неймовірно свідомий рух школярів в допомозі стареньким, самотнім людям, вдовам-фронтовиків. Із консервних банок вирізали армійські солдатські зірочки, фарбували

в червоний колір і кріпили на воротах живих і загиблих фронтників. То був майже кожний двір Мотовилівки. Часто-густо на багатьох подвір'ях було по 2 і 3 таких зірочки.

На протязі навчального року вчителями і учнями відзначалось багато свят. Тоді всі вони були пов'язані з радянським устроєм життя. Так, кожного року 19-го травня приймали в піонери. Потім у Мотовилівському лісі відбувалася піонерська маївка і всі під піонерський салют співали: "Взвейтесь кострами синие ночи", але найприємнішим було те, що піонервожати варили в казанах кашу і з допомогою матерів готували різноманітні страви. Розстеляли скатерті і учні разом з вчителями і батьками обідали.

Варимо кашу

Обідаємо. Класний керівник Сербин Дмитро Лукич

Жовтенята. Перша вчителька Гурська Марія Єфремівна

Перша вчителька, Марія Єфремівна ...
Як давно це було ...
Ти нас вчила читати, писати
І творити людям добро.

Перша вчителька – друга мама,
Ти нам несла радість і тепло,
Приголубиш, цікаве розкажеш
Витреш сльози, погладиш чоло.

Ми самі вже діди і бабусі ...
Пролетіло багато літ ...
Наша рідна, шкільна матуся,
Не забудем тебе ми повік.

Автор вірша Раїса Никоненко

Ми вже піонери. Класний керівник Сташкевич Надія Миколаївна

Вчителі молодших класів Маленької школи

*В нижньому ряду в центрі, директор школи
Ружичнер Михайло Абрамович і завуч школи Іванча Зінаїда Леонтіївна*

Червономотівлівська середня ВЕЛИКА ШКОЛА

У 1939 році постановою Раднаркома початкова чотирьохрічна була реорганізована в неповну семирічну освіту. Маленька семирічна школа не могла вмістити всіх дітей, тому в Червоній Мотовилівці почали будувати нову школу для отримання середньої освіти, але Друга світова війна перешкодила будівництву.

Лише в 1949 році вперше відкрились двері для дітей в новій двоповерховій просторій школі. З того часу у Червоній Мотовилівці школи розділились на семирічну, яку учні називали “Маленька”, і середню – “Велику”.

Відкриття нової школи було великим святом не тільки для жителів Червоної і Великої Мотовилівки, а й для учнів з сусідніх сіл Оленівки та Мотовилівської Слобідки, які закінчили сім класів і були зараховані навчатися до середньої школи у восьмий клас. Відвідувало школу близько 500 школярів. Навчалися у дві зміни. Восьмі-десяті класи були паралельні, з позначками “А” і “Б”.

Червономотовилівська середня Велика школа

Перший директор школи з кращими учнями

В центрі старша піонервожата Заславська Олена

*1958 рік, 7-й клас. В нижньому ряду в центрі
Гайдак Любов Миколаївна, Короленко Галина Степанівна*

Світлина на згадку про школу

*Педагогічний колектив Червономотовилівської середньої школи
1956 рік*

Кожного дня, в сніг, в дощ, в спеку і в мороз, учням на 8-30 потрібно бути в школі, яка від будинку школяра за 5 кілометрів. Бездоріжжя, грязюка, тому треба взувати гумові або кирзові чоботи. Перед школою їх мили, щоб не заносити бруд в клас і всі уроки сиділи в цих “резиняках” і в мокрому одязі, не завжди в теплому приміщенні. Літом, в суху спекотну погоду, дороги перетворювалися в порошок. Стовпом стояла пилюка від воза, стада корів чи проїжджої машини.

Спогади про село Червона Мотовилівка, Червономотовилівську середню школу, свої шкільні роки, надає Боніславський Василь Вацлавович, 1943-го року народження.

“У 1951 році мій батько, Боніславський Вацлав Станіславович, був призначений директором Червономотовилівської середньої школи. Йому відразу виділили квартиру в приміщенні школи, де з дозволу керівництва Райвно один клас переобладнали під житло для директора.

Село розтягнуто від Борової до Сорочого Броду. Велике враження справило, що в Мотовилівських селах безліч ставків з пагорбами та величезними вербами пообіч. Місцеві люди називали їх “Змієвими валами”. Ні до, ні після, в своєму житті мені не довелося бачити такі чудові, неповторні природні краєвиди.

Червономотовилівська середня школа двоповерхова, буквою Г, з 4-ма входами, один з яких в нашу кімнату.

Шкільний гідрометеоцентр

Школа розташовувалась приблизно по центру території, за нею шкільний сад, плантація полуниці, ділянки з малиною, порічками, чорною смородиною, квітник. Тут же був маленький гідрометеоцентр.

На першому поверсі, окрім нашої квартири, була вчительська, бібліотека, 5 учбових класів, на другому – кабінет директора та 6 класів. Коридори широкі, щоб могли вмістити всіх учнів на перервах.

В коридорах школи – портрети вождів, членів політбюро та уряду, в класах – вчених, письменників та поетів. Два класи були спеціалізованими – фізичний і хімічний. В них проводилися теоретичні і практичні навчання.

Хімічний кабінет

Кабінет фізики

В шкільній бібліотеці

Освітлювалась школа гасовими (керосиновими) лампами. В кожному класі по дві лампи на підставках біля дошки, дві на підвіконнях, по дві на задній і боковій стіні. Додайте по 10 коридорних ламп на кожному поверсі, в бібліотеці, учительській та кабінеті директора, то вийде біля сотні ламп. Півлітра гасу на лампу в день і маємо в осінній та зимовий періоди півтори тонни керосину на місяць.

Прибиральниці майже щодня чистили скло спеціальними “їжачками”. Для зберігання великої кількості гасу було спеціальне відділення довгого сараю з навісом, з ящиками піску, лопатами, баграми, вогнегасником, а в ньому 4-5 двохсотлітрових бочок. В селі по графіку, два рази в місяць, їздив автомобіль – цистерна з гасом. Цей автомобіль заїжджав до школи і заповнював пусті бочки. Гас коштував 3 копійки за літр.

Тільки у 1956 році батьку за допомогою фронткових друзів вдалося дістати авіаційний бензиновий двигун. Встановили його на господарському подвір’ї школи, виривши напівземлянку. Оберти двигуна передавались через шків на генератор змінного струму, потужністю 12-15квт, чого вистачало для освітлення школи у другу та третю зміни. Монтажними роботами керував учитель фізики. Запуск був урочистим, під аплодисменти всієї школи.

Незабаром в школу купили телевізор, маленький з гліцериновою лінзою, але для всіх нас то було диво. Перегляд телепрограм був святом.

Опалювались приміщення школи грубками, притому вони були влаштовані так, щоб з однієї топки опалювати 2 класи. Практично перегородки були стінами грубки, або грубки були і перегородками між класами, тому і димоходи були широкими і їх було багато. Топки відкривались з коридору, щоб можна було підкладати дрова чи вугілля, не заважаючи учбовому процесу.

Розпалював їх топник (дядько Карпо Осколок) рано-вранці до початку занять, та, власне кажучи, вони ніколи не затухали, бо на протязі доби підкладались дрова, а попіл вигрібали з піддувала. Попелу було дуже багато і ним удобрювали шкільні ділянки.

На території школи був спортивний майданчик для футболу, волейболу та баскетболу. По колу навколо майданчика дві бігові доріжки, стрибкова яма з піском, гімнастична колода, гімнастичний козел, турнік, шведська драбинка, підвісна жердина та товстий мотуз.

Вчитель фізкультури Артем'єва Віра Олександрівна постійно організовувала спортивні змагання: з бігу, штовхання ядра та списа, кидання гранати, підйому гир, стрибків в довжину і висоту. Найпопулярнішою спортивною дисципліною була легка атлетика. Легкоатлети школи успішно виступали на районних та обласних змаганнях.

В зимових видах спорту переважали лижні перегони, а з Мотовилівських пагорбів “Яблучко” і “Криворіт” – спуск на лижах та окремо з трампліном. За спортивні досягнення чотири спортсмени нашої школи були премійовані туристичним походом на гору “Ельбрус”.

Біля спортивного майданчика розташовувалася господарська частина школи: довгий сарай з навісом для бочок з гасом, декількох возів. В сараї було приміщення для коней. На дворі знаходилася кролеферма, компостно-перегнійне сховище, яма для гасіння вапна, дві скирти з сіном та соломою.

Стрибки в довжину

Віра Олександрівна дає старт на забіг

Даємо лижню

Шкільна кролеферма

Кролики подобалися всім учням, тому за ніжними тваринками почергово доглядали всі класи. Після уроків заготовляли траву, годували, чистили клітки.

На подвір'ї школи була криниця глибиною 12 метрів. Закривалась вона дерев'яними кришками, відро прив'язане до ланцюжка. Зверху на двох стовпах – двоскатна покрівля. Територія школи огорожена дерев'яним штахетником висотою приблизно 1м 30см. На господарську територію був окремий в'їзд з вулиці Фастівської.

У школі були тематичні гуртки майже по всіх шкільним предметам. Крім хору були танцювальний гурток, драматичний та музичний з відділенням клавішних і духових інструментів.

Духовий оркестр в зв'язку з обмеженими фінансовими можливостями був самим скромним і включав: 2 кларнети, 2 альти, 2 труби, литаври (мідні тарілки), 2 баритони, бас та великий барабан. Керував оркестром колишній військовий капелмейстр царської армії. Жив він на Білках, завжди ходив в старомодній армійській шинелі, було йому далеко за 60 років. Грав він на всіх інструментах.

Ми освоїли 3-4 вальси, пару польок, краков'як, карапет, багато маршів, в тому числі і похоронний. Ми грали у людей на весіллях, кілька разів на похоронах близьких родичів членів оркестру.

В школі відзначалися різноманітні свята, улюбленим з яких було свято Новорічної ялинки. Готувались до свята вдома і в школі. Прикрашали ялинку перед Новим роком паперовими іграшками та гірляндами, виготовленими власноруч учнями на уроках праці. З допомогою батьків і старшокласників учні шили казкове вбрання.

Директор школи доповідав про успіхи в навчанні та зачитував прізвища відмінників. Школярам вручали новорічні подарунки – яблука з колгоспного саду. Потім для учнів молодших класів відбувався новорічний концерт-карнавал. Під керівництвом Степана Герасимовича виступав шкільний хор та проводився вечір поезії. На ньому читали вірші поетів класиків та ліриків.

Готуємось до Новорічного свята

*Директор школи
Молебний Василь Григорович*

*На Новорічне свято
звітали й батьки*

Казкові Сніжинки

Танець Гопак

Танець з шаблями

Новорічний концерт-карнавал учнів молодших класів

Біля шкільної ялинки

Виступ дівчат старшокласниць

*Вечір-конкурс поезії, за столом вчительське журі:
Любов Миколаївна, Галина Степанівна, Лідія Йосипівна*

Учні старших класів постійно залучали до сільгоспробіт. Збирали фрукти в колгоспному саду. Один сад був старий, плодоносний, другий молодий, віком до 5 років. Між дорогою на Білки та дорогою на Півні був баштан, гектарів 5-6.

Також збирали жуків-довгоносиків, збирали після комбайна колоски, так як радянські комбайни були ніякі, що призводило до великих втрат урожаю. Чесно кажучи, майже вся перша чверть була не учбовою, а трудовою, адже весь радянський народ боровся за урожай, значна частина якого згнивала в полі, в буртах, в елеваторах, які не провітрювались.

На збір яблук

За селом Червона Мотовилівка розкинувся колгоспний сад. У ньому дозрівають запашні яблука, і далеко в степ линуть їх ніжні пахощі.

Як прийомно після смачного обіду закусити соковитим яблуком. І колгоспники з кошиками, а то й з мішками поспішають за ними до комори.

Крім того, що артіль продає фрукти колгоспникам, деяки було відправлено для трудящих м. Кіров 6 тонн дорідних яблук.

Бригадир садової бригади Павло Софієнко з гордістю каже: — З свого саду в 45 гектарів ми цього року одержимо прибутку 100 тисяч карбованців, що збільшить грошову вартість колгоспного трудодня.

На знімку: колгоспники артілі імені Щорса вантажать яблука для відправки трудящим м. Кіров.

Фото Л. Майстренка.

*На колгоспному полі. Серед учнів Єфіменко Оксана,
Собко Іван, Василь Макарик, Бернаська Анатолій*

Той державний устрій весь час з чимось, або кимось боровся. Боровся з п'янством, з тунядством, з бездоріжжям і безелектрифікацією, боровся з релігією, боровся з стилягами, з двієчниками та не комсомольцями.

Партійні функціонери закликали народ вірити у щасливе соціалістичне та комуністичне майбутнє, мріяли догнати і перегнати Америку.

Все це відбувалось під оркестри, паради, лозунги, лекції “Народ и партия едины”, “Догоним и перегоним”. Ось анекдот тих часів. Приїжджі з району чи області лектори або агітатори питають в селі чоловіка:

- Як ти думаєш, чи догонемо і перегонемо ми Америку?
- Догнать — догонимо, бо ми босі, а ось перегнать соромно, бо жопа гола.

Нарешті наставали чудові літні канікули. Здавалося, що після нелегких кроків до знань нарешті будемо відпочивати, гуляти, а комусь поталанить побувати в піонерському таборі, але для багатьох школярів наставали щоденні трудові дні.

Учні, чиї батьки тримали корів, ціле літо ходили пасти череду. Корова в домашньому обійсті, це найбільш трудомістка частина робіт, проблем і хвилювань. Пасти корову — це був не обов'язок, це був стиль життя, це розумілось точно так, як і необхідність їсти, митись, спати, гуляти.

*Меґедь Марія напуває корову,
син Микола поведе на пашу*

Виганяли корову на випас не пізніше 6-30 ранку, а це значить, що подоїти її потрібно було не пізніше 6-00, а перед цим її треба напоїти теплим питвом з дертю, молоко процідити. В десятирічному віці просинатися раніше шостої було надзвичайно тяжко, бо дуже хотілося спати, але:

І знову будить на світанку мама;
“Вставай, Васюню, гнати череду”.
Я під рядном прощаюся зі снами,
Здається лину в мареві до зір.
Тулюся пташенятчком до мами
І з батіжком випурхую у двір.

Ми гуртувались по 5-6 хлопців, щоб не так скучно і страшно. Випасали корів в різних місцях. На березі, уздовж Стугни, там трава була зелена і соковита. За Дранівкою, нинішньою дорогою на Білки та шляхом на Півні, там росло різнотрав'я, воно одночасно являється для худоби і ліками, бо там ромашка і звіробій, волошки і буркун, м'ята та багато іншого.

За Дранівкою, ближче до кутка Півні, був розташований баштан, площею не менше 15 гектарів. Там вирощували кавуни і дині. В кінці серпня кавуни вже дозрівали, їх було десятки тисяч, і ми, пасучи корів, по черзі ходили на баштан, знаючи, що нас обов'язково почастують. Сторожам було скучно і вони були навіть раді гостям. Брали з собою хліб чи булку і на пару годин під курінь. З'їдали по цілому кавуну, слухаючи їхні побрехеньки, які були дійсно цікавими.

Пасли корів ще і по стерні. Під час літніх канікул ми ходили тільки босими (берегли взуття на осінь та зиму). Ходити по стерні без взуття, це майже все одно, що по цвяхах. Ступні пересихали, шкіра під пальцями ніг тріскалась і туди попадав ґрунт, який до вечора засихав і ставав як черепок. На ніч його потрібно розпарювати, вичищати з

тріщин землю, потім відрізали від кожуха жмут шерсті та змашували його олією. Потім ці тампони закладали поміж пальців ніг, чимось обв'язували, а наступного дня знову босоніж, знову по стерні.

Стерня – це чисте поле, без дерев, без кушів. Цілий день на спеці, а якщо дощ, то куди тікати, де ховатись? Брали з собою клейонку, присідали і перечікували дощ.

На пасовисько я завжди з собою брав книгу, деякі хлопці також. Це був час, коли тяга до знань, до книги, була на високому рівні. Награємося, наговоримося досхочу і переходили до індивідуального або колективного читання.

Приганяли корів з випасу приблизно о 18-00. Кожна корова знала дорогу до свого двору, прийде і починає ревіти, бо пити хоче. Ввечері корову поїли тільки водою, без всяких домішок. На ніч її потрібно було нагодувати гарбузами, буряками, в ясла закладали свіжоскошеної трави. Через 60 років, в нічному полоні спогадів, спати не хочеться, але:

Безсонна ніч і вже стомились очі,
Крізь далеч літ у спомини іду...
Бо знов почути рідний голос мами хочу:
“Вставай, Васюню, гнати череду”.

У 1955 році відзначалось 10-річчя перемоги над фашистською Німеччиною. По всій країні в масовому порядку почали встановлювати пам'ятники радянському солдату. В Червоній Мотовилівці, біля школи, 9-го травня з нагоди відкриття пам'ятника був урочистий мітинг, на якому були опущені в символічну могилу кілька пустих трун, ніби з залишками загиблих. Музика, сльози, адже з Мотовилівських сіл загинуло і пропало без вісті більше ніж 600 жителів, а це символ чийогось сина, батька, брата, діда. Цілий день учні по черзі, в піонерській формі, стояли в почесному караулі. З тих пір школа шефствувала над пам'ятником, прибираючи, саджаючи та поливаючи квіти”.

На початку 1960-х років в СРСР дійшло до серйозних проблем з хлібом. В магазинах можна було купити тільки кукурудзяний хліб. Білий хліб взагалі зник із прилавків, а в чорний підмішували кукурудзяне та горохове борошно.

Вироби з білого борошна давали за рецептом лікаря – хворим, які потребували спецхарчування. Качани кукурудзи учні збирали вручну, бо не було відповідної техніки. Потім перебирали, вантажили на автомобілі і везли сушити на колгоспний елеватор.

Всі на кукурудзу

Збір урожаю

Обідня перерва на полі

Сортування качанів кукурудзи

Погрузка на машину

І от нарешті головне свято школи – свято Останнього дзвоника. Воно радісне й водночас сумне. Радісне, бо випускники школи ступали на самостійну стежину життя. Сумне, бо назавжди залишали стіни школи.

У цей день дирекція школи підводила підсумки роботи за навчальний рік. Відбувалось нагородження похвальними грамотами відмінників навчання, дипломами – учасників районних предметних олімпіад та конкурсів, переможців у спортивних змаганнях.

За традицією дівчата одягали шкільну форму з білими фартухами, хлопці костюми. Першокласники дарували випускникам квіти.

Хвилююча мить, лунає останній дзвоник

Випускники школи Гайдак Людмила та Солов'єнко Віктор перед врученням книг першокласникам

Перші шкільні подарунки

І перша вчителька Лазоренко Євгенія Миколаївна

Великомотовилівська восьмирічна школа

Найстаріший учбовий заклад Мотовилівських сіл. Функціонував ще до Першої світової війни 1914-1918рр. Відомий як земська школа, попечителем якої був поміщик Великої Мотовилівки Яків Васильович Тарновський.

Земська школа надавала початкову освіту сільським дітям. На рівні з Законом Божим, читанням, писанням та арифметикою також викладалися елементарні відомості з природознавства, географії, історії.

Вчителі земської школи були краще забезпечені фінансово і мали більшу свободу у викладанні, порівняно з учителями народних та церковнопарафіяльних шкіл. Могли застосовувати нові прогресивні підручники, активно використовувати наочні посібники.

При радянській владі школа мала статус чотирирічної освіти з трудовим навчанням. Восени 1943 року в ній розміщувався польовий військовий лазарет, так як під селами Фастівець і Клевівка був фронт і було багато поранених, в тому числі і наших односельців. Навчання було поновлено у 1944 році.

Великомотовилівська восьмирічна школа

Першокласники 1950 року

*1956 рік. У другому ряду в центрі,
директор школи Солоненко Петро Іванович*

*Випускний 7-й клас 1957 року.
Нижній ряд зліва направо, вчителі Петро Іванович, Петро Ничипорович,
Марія Василівна, В'ячеслав Іванович*

Навчання учнів у Великомотовилівській восьмирічній школі було майже таким самим, як і Червономотовилівських школах.

Гімнастична піраміда

Танець Козачок

Крім урочних занять, для школярів були створені гуртки шкільної самодіяльності та фізичного виховання. Їздили на екскурсії, театральні і циркові вистави, саджали дерева, ходили на суботники прибирати територію школи, білили дерева.

Урок фізкультури

Співали ушкільному хорі

Танцювали

На суботнику садили дерева

Білили та фотографувалися

Збирали металолом на кінній підводі

Розвантажували біля шкільного сараю

Нарівні з успішним навчанням дітей, важливим показником для школи був збір металолому. То був всесоюзний збір металобрухту на 100 піонерських тракторів для підняття цілини. Йдучи до школи, майже кожен учень щось ніс або за собою щось тяг. Тоді непотрібне залізо валялось край полів і доріг, навіть на тракторних бригадах. Для полегшення збору, колгосп виділяв підводу з кіньми. Які ж то були коні? Одна тільки назва.

Впродовж навчального року і на літніх канікулах школярі допомагали своїм батькам по роботі в колгоспі “Світанок”, бо майже всі батьки учнів Великомотовилівської школи працювали в колгоспі. Не один раз замість школи діти йшли на поле. Дівчата у ланку, на ферму та свиноферму. Пололи буряки, восени вручну копали, чистили від гички, складали на кучу та прикидали землею, щоб уночі не покрали, потім грузили на машини. Саджали під плуг картоплю, восени збирали та допомагали колгоспникам перебирати. На продаж відбірну, а дрібну на корм худобі.

Хлопці пасли корів, коней, підміняли батьків-фуражирів, розвозячи їжу та питну воду колгоспникам у поле та на ферму корм худобі. Косами вручну обкошували ниву, бо комбайни “Комунар” були причепними до трактора, скиртували солому.

Перебирали картоплю

З середини літа й до пізньої осені відбувалась битва за врожай. Починалась вона зі жнив хлібних культур. Цілодобово, вночі при ліхтарях комбайнів. Учні старших класів працювали помічниками трактористів та комбайнерів.

У верхньому ряду біля комбайну “Нива” зі стрічками “Помічник комбайнера”: Покотило Юра, Мегедь Валентин, Кулішко Боря, Пиндюр Віталій, Семенець Саша, Сміян Вітя, Семенець Сергій. Привітати юних комбайнерів на тракторну бригаду прийшли вчитель музики Юрій Леонідович, Лесь Тамара та учні молодших класів.

Вітання юних комбайнерів

З класним керівником Телитченко Надією Яківною

Випуск 1967 року

Випуск 1978 року

На фото вчителі Великомотовилівської восьмирічної школи. Верхній ряд зліва направо: Момот Ніна Ісаківна, Галина Оксенвітвна, Кирсенко Надія Семенівна.

Нижній ряд зліва направо: Плящечник Раїса Миколаївна, Плящечник Василь Григорович, Клименко Петро Макарович, Клименко Клавдія Мусіївна, Куценко Марія Кузьмівна.

З тих пір пройшло багато років. У 1985 році у Великій Мотовилівці відкрилась нова, сучасна триповерхова середня школа з просторими класами, комп'ютерним, спортивним і актовим залом. Нині це Великомотовилівське навчально-виховне об'єднання “Школа-дитячий садок”. В школі також розташований Інклюзивно-Ресурсний центр Фастівської районної ради.

Та на превеликий жаль, не всі Мотовилівські школи можуть прийняти тисячі своїх випускників. Ті перші, далекі, але такі дорогі для кожного із нас Червономотовилівська середня і Великомотовилівська восьмирічна школи припинили своє існування. На якийсь час вони залишилися без хазяїна, але могли ще багато років послугувати благим цілям.

Наприклад, після ремонту надавати приміщення вчителям під житло, або під дитячий садок, але обидві наші школи були просто розграбовані. І ким ви думаєте? Деякими бувшими учнями, які росли і навчалися в їхніх стінах. Це гірка правда.

В силу об'єктивних та суб'єктивних причин, приміщення та територія старих Мотовилівських шкіл були здані в оренду.

Тим, хто читає ці рядки, особливо молодому поколінню, радимо: “Цінуйте й бережіть шкільні Святині!”

Мовчить, і мов приречена людина хвора,
Шибками битими сльозливо дивиться у світ.
Моя далека, перша школа,
Добра навчала тут багато літ.

Проте не всі добро опанували ...
Коли часи “комерції” прийшли,
Ту школу не одну розшматували
І на потреби власні розтягли.

І ось тепер ця школа сиротою,
Дощем і снігом січена стоїть,
В далеку пам'ять кличе за собою.
І безнадійно просячи: “Спасіть!”

Автор вірша Віктор Світлий

*Старшому поколінню вчителів
присвячується*

Учителю, прийми уклін доземний
За шире серце і любов святу,
За людяність і чесний труд щоденний,
За відданість, а ще за доброту.

За те, що ти даруєш дітям крила,
Щоб їм летіти у широкий світ.
За мрії світлі, знайдені вітрила
І за щасливий радісний політ.

За кожен день і кожне шире слово,
За ніжність й ласку в радості й журбі.
За те, що в школі нам було чудово,
Спасибі, рідний вчителю, тобі!

Автор вірша Надія Красоткіна

Кирсенко Надія Семенівна (1922-2000рр). Народилася в селі Червона Мотовилівка. На відмінно закінчила Борівську середню школу. Трудову діяльність розпочала восени 1943 року, коли в Мотовилівських школах, переповнених пораненими радянськими солдатами, допомагала санітарам перев'язувати бійців та прати білизну.

Її ставлення як педагога відбулося у 1944 році в якості старшої піонервожатої Великомотовилівської семирічної школи. У 1946 році закінчила Білоцерківське педагогічне училище, відділення молодших класів.

Ми завжди з теплотою і вдячністю згадуємо наших дорогих вчителів, але перша вчителька для

нас є найдорожчою і пам'ять про неї ми зберігаємо все життя. Саме вона надає дітям перші знання: навчає читати і писати, малювати і співати, рахувати і розв'язувати задачі.

Надія Семенівна все своє життя присвятила роботі з дітьми молодших класів. Всім серцем любила першокласників, наче рідних дітей, залишалася після уроків і додатково займалася з відстаючими учнями. А скільки безсонних ночей провела над перевіркою диктантів і контрольних робіт! І як вдячність за це, кожного ранку учні поспішали назустріч своїй вчительці, щоб нести її портфель із шкільними зошитами.

Вона не тільки вчила, але й виховувала. Прищеплювала дітям почуття людяності, доброти, дбала про всіх своїх учнів, часто навідувалася додому, коли хтось хворів. Навчала мудрих істин допомагати один одному та започатковувала шкільну дитячу дружбу. Ніколи не забувала про дні народження своїх учнів. Діти завжди дарували один одному вітальні листівки та щось, зроблене на уроках праці своїми руками, тому до школи йти хотілося, бо вчителька обов'язково буде розповідати про щось хороше і цікаве.

Та щоб чомусь навчити учнів, вчителька повинна і сама щось вміти. Надія Семенівна чудово грала на струнних музичних інструментах, мала красивий голос та гарно співала. Залучала до шкільної самодіяльності і вчителів.

На фото біля Новорічної ялинки: в центрі – Кирсенко Надія Семенівна, ліворуч з гітарою – директор школи Клименко Петро Маркарович, праворуч з гармошкою – вчитель співів Головка Петро Ничипорович.

Надія Семенівна вивчила не одне покоління дітей. За свою плідну педагогічну працю була нагороджена медаллю “Ветеран Праці”, знаком “Відмінник народної освіти”, цінними подарунками, грамотами Райвно та Облвно. Учні дуже любили свою першу вчительку, пам’ятають про неї й зараз.

Піонтковський Микола Петрович (1907-1968рр).

Представник найстарішої династії вчителів Мотовилівки. Народився на хуторі Залісся, Хмельницької області. Батько був ковалем, мав власну кузню і десять десятин землі з великим садом. В дитинстві Микола навчався в церковно-приходській школі, допомагав батьку в роботі і опановував ази садівництва. Під час колективізації батька “розкуркулили” та вислали до Сибіру. По дорозі він захворів і помер.

У 1927 році Микола Петрович закінчив сільськогосподарський технікум, а 1930-го – педагогічні курси у місті Хмельницькому. Під

час навчання познайомився з курсисткою Кимаківською Ніною, майбутньою своєю дружиною.

У 1941 році, з нападом фашистської Німеччини на Радянський Союз, Микола Петрович був направлений на риття окопів та протитанкових траншей для оборони Києва. Під час німецької окупації працював у сільському господарстві й допомагав партизанам. Особисто був знайомий з керівником українського партизанського руху Ковпаком Сидором Артемовичем, який в майбутньому дасть Миколі Петровичу характеристику і рекомендацію для вступу в Київський університет ім. Тараса Шевченка.

У 1943 році Миколу Петровича мобілізували в червону армію. В бою при селі Бердники врятував життя командирю, але сам був поранений в обидві ноги. За мужній вчинок нагороджений медаллю “За відвагу”. Інвалід війни 2-ї групи.

У 1957 році Микола Петрович закінчив біологічний факультет Київського університету та був направлений в Червономотовилівську восьмирічну школу, де викладав природознавство, ботаніку, зоологію, анатомію. Крім теоретичних навчань, проводив практичні заняття, ознайомлював учнів з методами щеплення плодкових дерев.

Микола Петрович організував у школі дослідницький природознавчий гурток по вирощуванню саджанців дерев. По вихідних днях ходили з учнями до лісу, заготовляли яблуні-дички, а весною шепили. Їхніми руками в школі були посаджені дерева і ягідні кущі. Також надавав практичні заняття школярам Мотовилівської середньої школи та Великомотовилівської восьмирічної.

Тісно співпрацював з колгоспом “Світанок”. З допомогою учнів трьох наших шкіл під керівництвом Миколи Петровича і садового колгоспу Софієнка Павла Савовича в Червоній і Великій Мотовилівці були посаджені молоді сади. Крім того, щеплені саджанці купували жителі села, а колгосп вивозив на щорічні сільськогосподарські ярмарки. Від отриманої виручки частина коштів йшла на потреби школи.

Був класним керівником, шанованим вчителем, його поважали і в Райвно. Згадує дочка Каріна Миколаївна: “Батьку пропонували посаду директора школи, але для цього потрібно було вступити в комуністичну партію, бо посада директора школи була номенклатура райкому партії, але він відмовився та заповідав цього не робити і мені”.

На 62-му році життя Миколи Петровича не стало. Учні і жителі Мотовилівки прощалися з ним в рідній Маленькій школі. По заповіту похований на своїй батьківщині в селі Залісся, Хмельницької області.

Микола Петрович зі своїми учнями

Піонтковська Ніна Петрівна, дівоче прізвище Кимаківська (1906-1985рр). Народилася в місті Вінниця, в сім'ї священника. Ще до революції закінчила жіночу гімназію. Набуті нею гімназичні знання відповідали середній освіті. Потім навчалась на педагогічних курсах, де познайомилася з Піонтковським Миколою. Невдовзі взяли шлюб. Після навчання обоє були направлені у Фастівський район вчителями молодших класів. Спочатку вчителюють у Попельні, Великій Снітинці, а з 1935 року в селі Веприк. В сім'ї Піонтковських народжуються доньки Каріна та Мирослава.

Після німецької окупації, у 1944 році було поновлене навчання в школах і Ніна Петрівна разом з

Миколою Петровичем продовжили вчителювати в школі села Веприк. В кінці 1950-х років країну охопила атеїстична лихоманка, радянською владою принижуються священнослужителі і члени їх сімей. На Ніну Петрівну в райком партії надійшов донос, як на дочку священника і її відсторонили від викладацької діяльності. Цинізму не було меж.

У 1957 році вчительське подружжя було направлене в Червономотівилівську восьмирічну школу, де Ніна Петрівна працювала лише бібліотекарем в Червономотівилівській середній школі і то завдяки хоршим зв'язкам Миколи Петровича з керівництвом Райвно. Саме в стінах Маленької школи зароджується педагогічна династія Піонтковських.

Продовжила сімейну традицію батьків дочка Каріна – вона працювала вчителем фізики і заступником директора школи з навчально-виховної роботи. Онука Ніна закінчила педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова, нині працює вихователем в дитячому садку села Оленівка. Онука Оксана закінчила Богуславський педагогічний технікум дошкільної освіти.

Марченко Каріна Миколаївна, дівоче прізвище Піонтковська, із сім'ї вчителів. Народилася 1934 року в селі Велика Снітинка. У 1941 році Каріна повинна була йти в перший клас, але розпочалася війна, тому початкові знання надавала мама Ніна Петрівна в домашніх умовах. Закінчила семирічну школу в селі Веприка та 5-ту середню школу в місті Фастові.

У 1952 році Каріна Миколаївна вступає в Київський університет ім. Тараса Шевченка на фізико-ядерний факультет, але того року були встановлені дипломатичні відносини між Україною і Китаєм. У вищих

Каріна в студентські роки

навчальних закладах для китайських студентів створювались учбові місця, тому в Київському університеті фізико-ядерний факультет було розформовано. Каріну Миколаївну направляють в Одеський педінститут ім. К.Д. Ушинського.

У 1957 році по розподілу направляється вчителем в село Яковлівка Одеської області. В школі викладає фізику, математику, астрономію, заочно навчаючись в аспірантурі. В Одеській астрономічній обсерваторії, проводячи дослідження зоряного неба, Каріна Миколаївна відкрила нову зірку, якій було присвоєно особистий номер.

У 1979 році Каріна Миколаївна призначається заступником директора по навчальній і виховній роботі та виконуючим обов'язки директора Червономотовилівської восьмирічної школи, в якій не так давно працював її батько Микола Петрович. Директором школи так і не стала, бо була безпартійна.

Перебуваючи на посаді завуча школи, крім організації навчального процесу, Каріна Миколаївна надавала методичну допомогу колегам і поширювала взаємний досвід роботи. Таким чином зуміла згуртувати вчителів в дружній шкільний колектив. Вона була “учителем вчителів” і користувалась повагою учнів. На педагогічній ниві пропрацювала 42 роки, нагороджена медаллю “Ветеран Праці” і знаком “Відмінник народної освіти”.

Каріна Миколаївна з надзвичайною увагою ставилася до школярів і готувала їх до свідомого отримання майбутньої професії. Мріяла, щоб хтось із учнів став математиком. По стопах улюбленої вчительки пішла Савельєва Людмила Михайлівна – викладає алгебру, геометрію, інформатику в рідній Мотовилівській школі. Серед учениць Каріни Миколаївни також: Перепелиця Інна Станіславівна – нині заступник директора з навчально-виховної роботи Великомотовилівського навчально-виховного об'єднання “Школа – дитячий садок”, Абдрахманова Тетяна Іванівна – директор Мотовилівського навчального закладу ЗСО 1-2 ступенів. Іщенко Людмила Вікторівна та Пінчук Мирослава Григорівна – вчителі початкових класів.

Сербин Дмитро Лукич (1913-1997рр). Народився в селі Казенна Мотовилівка. Закінчив семирічну трудову школу в селі Борова, у 1932 році – Київський індустріальний технікум, але працювати по спеціальності не довелося.

У 1933 році на Білках, на базі трудової школи, була відкрита дитяча колонія. Під час Голодомору багато дітей в Київській області залишились сиротами. То був голодний і холодний час. Багато дітей були безпритульними, жебракували, недоїдали, хворіли. Не один раз в дитячий будинок підкидали дітей.

В учбово-виховному закладі не вистачало вихователів і вчителів. Оскільки Дмитро Лукич мав технічну освіту, його запросили в колонію викладати математику.

Вчитель – професія, яку потрібно любити душею, тому він і пішов працювати у школу за покликом серця. Дмитро Лукич навчав і виховував, заміняв дітям-сиротам батька. Допомагав їм одягатися, мирив під час сварок, вчив жити в колективі. Вони звикли один до одного і стали по справжньому рідними.

У 1939 році Дмитро Лукич був направлений сільським вчителем на Волинь, де познайомився з Надією Гривко, теж вчителькою. З початком Другої світової війни був мобілізований у червону армію. В боях на Курській Дузі отримав поранення та контузію, але залишався в строю. Війну закінчив командиром взводу при воєнно-польовому госпіталі, військове звання старший лейтенант. Нагороджений двома медалями за “Бойові заслуги”, пам’ятними та ювілейними.

Після демобілізації з армії в 1946 році, Дмитро Лукич повернувся до улюбленої роботи. Разом з дружиною Надією Якимівною працювали вчителями молодших класів у Червономотовилівській восьмирічній школі.

Дмитро Лукич користувався великою повагою серед жителів Мотовилівки. Займався громадською діяльністю, неодноразово обирався депутатом сільської ради. До нього йшли люди за допомогою та порадами. Знали, що всіх вислухає і, що в його компетенції, допоможе.

Сербин Надія Якимівна (1917-2007рр). Дочка матроса Якіма Гривка, учасника збройного заклоту на броненосці “Князь Потьомкін”. У 1905 році за революційну діяльність Якіма вислали до Сибіру. Слідом за ним поїхала дружина Євдокія. На засланні, неподалік міста Тобольськ, народилася дочка Надія. Після революції 1917 року сім’я переїхала на батьківщину, в місто Конотоп.

Ще навчаючись у школі, Надія мріяла стати вчителькою. Незабаром вступила до Конотопського педагогічного технікуму і здобула кваліфікацію – учитель початкових класів. З 1939 року працювала в сільській школі на Волині, де познайомила з

Сербином Дмитром Лукичем, майбутнім чоловіком. У 1941 році, з початком фашистської агресії, з колоною біженців дісталась Конотопу.

У 1946 році, волею долі, Надія та Дмитро знову зустрілися, взяли шлюб і переїхали у Червону Мотовилівку. Тут Надія Якимівна поринає в світ шкільного життя. Разом з чоловіком вчителюють у єдиній на все село семирічній школі. Учнів було багато, тому навчання велося у три зміни, а парти стояли навіть у коридорі.

Надія Якимівна з учнями

Слід зазначити, що то був час післявоєнної розрухи. Школярами були діти, які пережили всі тяготи війни: голод, холод, загибель своїх близьких. Кругом бідність, карткова система на продукти харчування. Діти часто приходили в школу босі, в блаженській одежині. Не вистачало підручників, але було велике бажання вчитися.

Надія Якимівна працювала вчителькою молодших класів, а отже була малечі другою мамою і порадицею. Вона вела учнів у казковий світ знань, прищеплювала любов до книг, сіяла у їх чисту душу зерна добра та милосердя, вкладала в кожного з них частинку свого щирого та доброго серця.

Надія Якимівна і Дмитро Лукич прожили разом більше 50-ти років. Відзначили золоте весілля. Минули роки, а учні старших поколінь Мотовилівки з щирою вдячністю згадують добре і світле подружжя вчителів.

Боніславський Вацлав Станіславович. Спогади про директора Червономотовилівської середньої школи (1951-1956рр), Боніславського Вацлава Станіславовича надає Перехрест Любов Василівна, дівоче прізвище Можарівська, 79 років:

“Народився Вацлав Станіславович 1915 року в селі Березівка, Любарського району, Житомирської області. У 1937 році закінчив пединститут ім. М.О. Горького, історичний факультет.

У 1941 році призваний на кадрову службу в червону армію. Закінчив курси саперів. У складі 3-ї гвардійської танкової армії брав участь в багатьох військових операціях і битвах

Другої світової війни. Війну закінчив в Австрії зі штурмом міста Відня. Нагороджений орденами Червоного прапора, Вітчизняної війни, Червоної зірки, медалями. Командир саперного батальйону, військове звання капітан.

Після закінчення війни Вацлав Станіславович спочатку працював директором школи в селі Триліси, а в 1951 році був призначений директором Червономотовилівської середньої школи, його дружина Антоніна Адамівна – вчителькою молодших класів.

Директор Боніславський був чудовим педагогом-організатором. Була окремо спланована територія школи для хазяйського двору та спортивного майданчику. Учні зрівняли горбок, розбили молодий сад та ділянки для кожного класу.

На грядках вирощували картоплю, зернові та бобові культури для занять з біології. При школі діяв природознавчий гурток. Мене, і ще двох учнів від школи, послали у Київ на зліт “Юних натуралістів”. З нами також їздила вчителька Євгенія Миколаївна. Жили ми в готелі на ВДНГ три дні. То було справжнє свято і нам, як учасникам зльоту, видали значки.

Вацлав Станіславович турбувався не тільки за учнів, а й за їх батьків. На батьківських зборах розповідав, як навчаються діти і, дивлячись на цих змучених війною жінок, жалюючи їх, казав: “Не тягніть-ся гарно одягати дітей, бо вони швидко ростуть, ви краще собі купіть одяжину, а дітям нехай буде поношене, аби випране та чистеньке”.

Цікаво буде знати, що в той час всіх школярів стригли під “нуль”. Директор дозволив учням з 8-го класу носити зачіску та запровадив

На шкільних грядках

у школі правило: вчителям звертатись до старшокласників на “ВИ”.

Коли закінчила 7 класів, Вацлав Станіславович запитав мене, чи піду у 8 клас? Я відповіла, що ні, бо в сім’ї не вистачало статків. Тоді він прийшов до нас додому і переконав маму, що я повинна навчатися далі і здобути середню освіту.

У 8-му класі, за згодою з Фастівським Райвно, мене повинні були послати на зліт відмінників навчання у Москву. Шкільний бухгалтер тітка Марта видала мені 400 карбованців, але коли приїхали у Фастів, то дізналися, що в Москву вже поїхала дочка якогось начальника. Вацлав Станіславович ходив з кабінету в кабінет і було чути, як сварився з районними чиновниками.

При директору Боніславському в школі на високому рівні були поставлені класна та позакласна робота, особливо фізичне виховання та художня самодіяльність.

Шкільний хор нараховував більше 80 школярів. Керував хором колишній військовий капелмейстер царської армії, який жив на Білках. Співали на шкільних та сільських урочистих заходах. Брали участь в районних і обласних оглядах художньої самодіяльності, де займали перші місця.

І от, відзначаючи високі успіхи, досягнуті у навчанні і виховній роботі, Червономотовилівська середня школа нагороджується Почесною грамотою міністерства освіти УРСР, до якої додаються 8 путівок на Всесоюзну сільськогосподарську виставку в Москві

з безкоштовним проїздом та оплаченим готельним номером. Отже, замість однієї учениці в Москву поїхало аж вісім учнів.

Вацлав Станіславович і Антоніна Адамівна були чуйними, з добрими серцями людьми. Мама учня нашої школи Віті Босенка сама утримувала сім'ю і заробляла тим, що їздила в Ленінград та Москву торгувати соняшниковим насінням на стакани. Вікторову маму затримали в Ленінграді “за спекуляцію” і посадили на 2 роки. На протязі цих років Боніславські підтримували Вітю і допомагали йому.

Фото 1956 року: в середньому ряду зліва направо восьма – Монархівська Люба, в нижньому ряду в центрі – Боніславський Вацлав Станіславович.

Того ж року Вацлав Станіславович був призначений на престижну і відповідальну посаду – директора першої в Україні школи-інтернату, який створювався у місті Біла Церква. Улюбленого директора проводжала вся школа, в багатьох із нас на очах були сльози”.

Молебний Василь Григорович (1918-1972рр). Спогади про свого батька, директора і вчителя Червономотовилівської середньої школи Молебного Василя Григоровича та свою маму, вчительку молодших класів Варвару Федорівну Дюденко надав їхній син Василь Васильович, 82 роки.

Народився Василь Григорович в селі Вербки, Семенівського району, Полтавської області в бідній селянській сім’ї. Батько помер рано, в сім’ї залишилось троє дітей. Під час Голодомору 1933 року ледь не помер, почав пухнути. Старший брат Іван забрав малого Василька в Харків, де повернув його до життя.

У 1934 році Василь закінчив сім класів на відмінно і вступив до Харківського технікуму зеленого будівництва. Після навчання склав

вступні іспити на фізико-математичний факультет Кременчуцького державного учительського інституту. Будучи студентом, захоплюється радіо, епоха якого тільки-но розпочиналась. Бере участь у драматичному гуртку, де з друзями ставлять твори українських класиків. НКВД заарештовує керівників гуртка як “ворогів народу”, а сам гурток закривають.

Після закінчення інституту в 1938 році, Василь Григорович направляється в село Чорногородку, Макарівського району, вчителем математики і креслення. Там він закохався в свою ученицю, сироту Дюденко Варю, (мама померла,

коли Варі не було й року). Навесні 1939-го року Василь і Варя беруть шлюб, а в грудні його забирають на кадрову службу в червону армію. Через два місяці народжується їх первісток Василь. Зустріч з сином і дружиною відбудеться лише через довгих шість років.

Василя Григоровича, який мав математичну освіту, направляють до Ленінградського військово-топографічного училища. З початком Другої світової війни – командир топографічного взводу 290-го артилерійського полку 104-ї стрілецької дивізії Карельського фронту. Всю війну провів в окопах, землянках, бліндажах і госпіталях Заполяр'я. Нагороджений орденом Червоної Зірки, бойовими медалями “За відвагу”, “За оборону Заполяр'я”, ювілейними та пам'ятними. Військове звання старший лейтенант.

Зраниений, контужений, але живий, Василь Григорович повернувся до Києва і отримав призначення викладача топографії 2-го Київського артилерійського училища ім. М. В. Фрунзе. Восени 1945 року його демобілізували і він нарешті зміг знову повернутися до мирного життя й улюбленої вчительської роботи на селі.

У 1953-му вступає до Київського пединституту ім. М. О. Горького на фізико-математичний факультет і закінчує його у 1956 році. Того ж року Василя Григоровича призначають директором Червономотовилівської середньої школи, яку він не залишав до останніх днів свого життя.

З дружиною Варєю і сином Михайлом

В роки директорства Молебного, в школі на високий рівень піднімається культурне життя школярів. Учні постійно їздили на екскурсії в Київ, відвідували театральні вистави та музей Тараса Шевченка в Каневі. В свою чергу артисти приїжджали в Мотовилівку і на згадку дарували картини для школи. Та давалася взнаки фронтова хвороба і незабаром Василь Григорович змушений залишити посаду директора й працював тільки викладачем математики.

Він любив школу, любив своїх учнів, отримував велике задоволення від того, що передавав їм знання. Багато вільного часу присвячував методичним розробкам, розв'язуванню складних математичних задач. Нагороджений найвищою вчительською нагородою — почесним званням «Відмінник народної освіти». Але його головна нагорода — тисячі вихованців, яким він передавав знання з математики і особлива гордість, коли його учні обирали шлях, пов'язаний з цією наукою.

Василь Григорович гарно співав і дуже любив народні пісні. Любив людей чесних і справедливих, найбільше цінував тих, хто торував свою дорогу сам. Неодноразово обирався депутатом сільської ради та районних і обласних професійних комісій, ділився своїм досвідом на вчительських нарадах і конференціях.

Численні рани знову почали даватись взнаки і наприкінці 1960-х військовиком перевів його на інвалідність. Останні два роки Василь Григорович працював вдома над методичними розробками, які він мріяв передати молодшому поколінню вчителів. Похований на сільському кладовищі в Мотовилівці.

Дюденко Варвара Федорівна (1923-2019рр). Народилась в селі Чорногородка, Макарівського району, й була п'ятою дитиною в сім'ї Федора Дюденка, майстра теслярських справ. Мама Варі померла після пологів і батькова сестра з чоловіком забрали немовля до себе.

Дитинство Варі протікало в тяжких умовах. В період колективізації 1929 року у батьків Варі забрали в колгосп коня і корову. В Голодомор 1933-го вижили дякуючи батьковій мудрості. Він пшеницю змішав з глиною, й цією сумішшю покryw горище. Коли активісти прийшли забирати зерно, то забрали все, що можна було їсти. Глину, розмазану на горищі, забрати не здогадались. Потім мати її відколупувала й перекла хліб. Так сім'я врятувалась від голодної смерті.

Варя любила вчитись, особливо їй подобались математика й українська мова. У 1938 році в школу прислали нового вчителя – Василя Григоровича Молебного, який став її долею. Подружнє життя було зруйноване війною. Чоловіка забрали до армії, а потім і на фронт.

Варя мріяла стати бджолярем, бо дуже любила солодке, особливо мед, тому вступила до Боярського технікуму бджолярства. Скінчилася війна. Чоловік повернувся живим, хоч і покаліченим. Доля кидала сім'ю з одного села в інше і весь час вони навчались. Василь Григорович закінчив педагогічний інститут в Києві, а Варвара Федорівна педагогічне училище в місті Гадячі.

У 1956 році сім'я Молебних переїхала до Червоної Мотовилівки, де Варвара Федорівна працювала вчителькою молодших класів, навчаючи дітей читанню, письму, возила дітей на екскурсії та в музеї.

Варвара Федорівна любила сільську роботу. Сусіди й досі пам'ятають її завжди доглянутий, чистий від бур'янів город. Любов до живої природи вона передавала своїм учням.

На фото: діти на пришкольніх ділянках збирають насіння осінніх квітів, щоб весною знов посіяти. На уроках праці навчала дівчаток мистецтву вишивання. Свої вишивки вони дарували мамам та вчительці на 8 Березня. Любила музику. До шкільних свят готувались усім класом: вчили вірші, пісні, готували невеличкі театральні сценки.

На шкільній ділянці

Прощання зі школою

Випускний танок, яким Варвара Федорівна проводжала своїх вихованців у доросле життя.

Валюшко Юрій Олександрович (1925-1996рр). Народився в місті Козятин. До війни закінчив середню школу. Учасник бойових дій Другої світової війни, механік-водій танку. Воював у складі 1-го танкового корпусу 1-го Прибалтійського фронту. З боями дійшов до Східної Пруссії. При штурмі фашистського міста-фортеці Кенігсберг був контужений, інвалід II групи. Нагороджений орденами Червоної Зірки, Вітчизняної війни I-го ступеня, медаллю “За взятие Кенігсберга” та багатьма ювілейними.

Вчитель. На ниві народної освіти пропрацював 30 років (1955-1985рр). Закінчивши історичний факультет педінституту ім. О. М. Горького, Юрій Олександрович у 1958 році призначається на посаду директора Червономотовилівської середньої школи.

На освітянській роботі вчителі-колеги поважали Юрія Олександровича, а учні любили знаючого, справедливого і ерудованого педагога-директора. Він добре знав своїх колег та з повагою до них ставився. Щиро ділився з ними своїми знаннями, допомагав, вчив. Вчив не тільки удосконалювати професію, а й бути зразком добропорядності, чуйності.

За добросовісну працю по вихованню й навчанню підростаючого покоління, йому було присвоєно звання «Відмінник народної освіти». Одержував грамоти Міністерства освіти, обласного відділу народної освіти. У 1965 році Юрій Олександрович був призначений завідуючим Фастівським районним відділом народної освіти (Райвно).

Після виходу на пенсію у 1985 році, Юрій Олександрович продовжує працювати на громадських засадах. Він був активістом товариства «Знання». В останні роки, незважаючи на вік, плідно працював над пошуками документів та матеріалів з історії рідного краю Фастівщини, допомагав у створенні Фастівського державного краєзнавчого музею. На 71-ому році життя перестало битися серце Юрія Олександровича Валюшка - людини з великої літери.

Солов'єнко Степан Герасимович (1911-1999рр). Народився на хуторі Вінницькі Стави, в родині музикантів-самоучок. Із поколінь передавалося, що за діда-прадіда рід був також співоchim і добре відомим у Фастівському районі. Від тих співаків-музикантів і походить прізвище Солов'єнко.

Так уже велося в роду, що у малого Степана теж виявилися здібності до музики. Майстрував собі дудочки та пілікав на них, а коли пішов до школи, самостійно і з допомогою знайомих в музиці людей, вивчав ноти та опановував музичні інструменти.

У 1934 році вступив в Київський технікум залізничного транспорту.

Під час навчання був направлений на виробничу практику у Фастівське депо, де отримав травму і залишився без ока. Став інвалідом, тому з технікуму був відрахований.

Перед Другою світовою війною Степан Герасимович закінчив педінститут ім. М.О. Горького, історичний факультет, та вчителював в одній із шкіл міста Запоріжжя. Будучи інвалідом, в червону армію не призивався.

Після війни направляється в Червономотовилівську восьмирічну школу, де знайомиться з Кирсенко Надією Савівною – майбутньою своєю дружиною. У 1947 році Степан Герасимович призначається директором середньої школи у селі Мала Снітинка.

У 1956 році подружжя Солов'єнко переїжджає у Червону Мотовилівку, де в середній школі Степан Герасимович викладає історію, а Надія Савівна працює бібліотекарем школи. Того ж року Степан Герасимович закінчує прискорені курси сольфеджіо в Київській консерваторії і отримує право викладати співи та вести шкільний гурток духового оркестру та хору.

Репертуар шкільного духового оркестру складав марші, вальси, мелодії українських народних пісень. При цьому потрібно було кожному інструменту розписати ноти та його партію.

Оркестр постійно брав участь у всіх шкільних урочистостях, пам'ятних заходах біля сільського монументу-пам'ятника по загиблیم нашим односельцям у Другій світовій війні і, звичайно, без оркестру, вокалу не обходився випускний вечір. Крім Червономотовилівської середньої школи, Степан Герасимович також вів хор у Великомотовилівській восьмирічній школі.

Шкільний оркестр 1957 року

Грати на музичних інструментах навчилося не одне покоління учнів школи, що згодилося їм у майбутньому: в самодіяльності села, аматорських колективах на підприємствах, під час армійської служби. Шкільний духовий оркестр, яким керував Степан Герасимович, був одним з кращих у Фастівському районі. Не один раз нагороджувався відзнаками Райвно.

Шкільний оркестр 1968 року

З 1965 по 1967рр Степан Герасимович виконував обов'язки директора Червономотівлівської середньої школи. Бути директором відмовився, бо його життям було навчати дітей історії, музичному і співочому мистецтву, якому присвятив все своє викладацьке життя.

На випускному вечорі

Морозов Федір Єгорович (1918-1999рр). Народився в селі Забріддя, Смоленської області. У 1939 році закінчив школу і працював учителем початкових класів семирічної школи. У лютому 1940 року призваний на кадрову службу в червону армію.

Під час Другої світової війни брав участь в битві за Кавказ, а в складі Першого Білоруського фронту – у визволенні Варшави та штурмі Берліна. Нагороджений чотирма орденами Червоної Зірки, орденом Вітчизняної війни I ступеня, медалями "За визволення Варшави", "За взяття Берліна" та багатьма ювілейними.

Після демобілізації з армії Федір Єгорович повернувся до мирної праці. Особливо гостро в післявоєнний період стояла проблема безпритульних дітей-сиріт, чиїх батьків забрала війна. З 1946-го року був директором Краснінського дитячого будинку, який дав домівку, захист і тепло обездоленим дітям. То була відповідальна посада, адже потрібно було дати раду дітям різним за віком, характером, усіх помирити і головне вивести на вірний життєвий шлях.

У серпні 1952 року переїхав в Україну і в 1952-1967рр працював директором Дідівщинської восьмирічної школи Фастівського району, водночас закінчуючи навчання в Київському державному педагогічному інституті ім. М. О. Горького.

У 1968 році Федір Єгорович був призначений на посаду директора Червономотовилівської середньої школи, в якій викладав російську мову та літературу. Із особистих спогадів зазначу – ніколи не підвищував голос на учнів, рідко ставив "двійки" у класний журнал. 1986 року Федір Єгорович вийшов на заслужений відпочинок.

Гайдак Василь Григорович (1924-1978рр). Народився в селі Літочки, Броварського р-ну. Закінчив 7 класів середньої школи. Під час фашистської окупації проживав у рідному селі і працював у сільському господарстві. Після звільнення села у 1943 році, був призваний до лав червоної армії, де став курсантом школи молодших командирів.

Після її закінчення Василь Григорович воював у складі Першого Українського фронту. Брав участь у визволенні сіл і міст України, Польщі та Празькій наступальній операції. Тричі поранений. Нагороджений орденом “Слава”, медаллю “Перемога над Німеччиною” та пам’ятними. В мирний час неодноразово запрошувався відвідати Чехословаччину.

Після війни закінчив педінститут ім. О.М. Горького і по 1971 рік викладав хімію та біологію в Червономотовилівській середній школі. З 1971 по 1974рр – директор вечірніх сільських шкіл трудової молоді Фастівського району.

Як класний керівник, Василь Григорович для учнів організував туристичні походи та поїздки. Запам’ятався велопробіг в село Томашівку на могилу Героя Радянського Союзу, партизана, професора Буйка П.М., закатованого фашистами. Незабутньою була туристична поїздка в Ленінград, Ригу, Таллінн, Калінінград, Брест. Цікаво, що кошти на екскурсію ми заробили самі на колгоспних буряках після уроків та по вихідних днях.

Гайдак Любов Миколаївна (1924-2008рр). Народилася в селі Сотниківка, Яготинського району. Перед війною працювала в школі піонервожатою. 1941 року, під час фашистського бомбардування по оточеним радянським військам в так званому “Яготинському котлі”, Люба осколком була поранена в руку. Завжди носила кофтину з довгим рукавом, прикриваючи понівечену руку.

Після війни Любов Миколаївна навчалась в педінституті ім. О.М. Горького на географічному факультеті. В часи післявоєнної розрухи і голоду 1947-го жити і навчатися було неймовірно тяжко. Згадувала, як бабуся напекла в дорогу в печі цукрових буряків, отриманих на трудодні, та як в гуртожитку пригостила ними студентів. Сподобалися незвичайні ласощі, а ще більше симпатична Люба, студенту Василю. Незабаром побралися. За розподілом подружжя Гайдаків працювало вчителями в Червономотовилівській середній школі згідно своїх професій.

В будинку Гайдаків після уроків і по вихідним дням завжди було багато школярів. Любов Миколаївна навчала дітей популярним на той час саморобкам із пап’є-маше. Учні зі шматків паперу зображували Карпатські та Кримські гори, Чорне море, річки. Крохмальним клейстером клеїли на фанерний щит, фарбували у відповідний колір і виходила

географічна карта України. Потім урочисто несли до школи.

Василь Григорович разом з дружиною Любов’ю Миколаївною виростили та вивчили двох дітей: дочку Людмилу та сина Віктора.

Нечипоренко Олександр Якович (1929-1992рр). Народився в селі Радичі, Житомирської області. Закінчив фізико-математичний факультет Житомирського педінституту ім. Івана Франка. Викладач алгебри, геометрії, фізики та креслення в Червономотовилівській восьмирічній школі.

Всі добре знають, що математика є однією з найбільш складних шкільних дисциплін і викликає труднощі у багатьох школярів. Як вчитель, Олександр Якович мав індивідуальний підхід до кожного учня. Навчав користуватися математичними інструментами та приладами, виготовляти власноруч геометричні фігури, що допомагало краще засвоїти формули та рівняння. Він невпинно повторював: “Математика – наука майбутнього”.

Олександр Якович був надзвичайно талановитим педагогом-організатором, одним з ініціаторів будівництва нової школи у Великій Мотовилівці. Старшому поколінню учнів відомо, що на початку 1980-х років Червономотовилівська середня школа знаходилася в аварійному стані і вчитися в ній було небезпечно.

Взявши на себе благородну місію будівництва нової школи, Олександр Якович звертався в Фастівський райвиконком та облвиконком, але скрізь отримував відмову з причини непланового будівництва.

Розуміючи, що діти Мотовилівських і навколишніх сіл можуть залишитися без школи і середньої освіти, а вчителі без роботи, Олександр Якович за допомогою звер-

Екзамен з математики

об'єднання “Школа-дитячий садок”. В школі також розташовується Інклюзивно-Ресурсний центр Фастівської районної ради.

Поплавська Ромуальда Люціанівна (1932-2017рр). Народилася в селі Яблунець, Житомирської області. Мала дві вищі освіти: закінчила Житомирський Сільськогосподарський інститут по спеціальності “агрономія” та Ніжинський педінститут ім. М. В. Гоголя – факультет “біологія та виробниче навчання”.

нудся до видатного українського співака Дмитра Гнатюка, на той час депутата Верховної Ради СРСР. Уважно вислухавши мотовилівського вчителя, той запевнив: “Буде вам нова школа”.

До цієї великої і вагомої справи Олександр Якович доклав багато старань і зусиль. Особисто брав участь в усіх справах, пов'язаних з будівництвом та оформленням технічної документації, що дало змогу в короткий час збудувати прекрасну сучасну школу. І в цьому велика його заслуга.

1-го вересня 1985 року середня, триповерхова школа відкрила двері для своїх учнів. Нині це Великомотовилівське навчально-виховне

виробниче навчання - один з дуже важливих шкільних предметів. На початку 1960-х років у школах уроки праці були розділені: для хлопців і дівчат окремо.

Ромуальда Люціанівна вела уроки в усіх трьох Мотовилівських школах, навчаючи дівчат домоводству. Що ще може більше знадобитися в майбутньому молодій жінці і мамі, ніж перші навички сімейного життя. Це і знання кулінарії, швейної справи, в'язання рукавичок і шарпеток, вишивання стрічкою та хрестиком.

З моїми дорогими вчителями, 1969 рік

Заняття по домоводству перетворювалися на велике сімейне коло. На уроках Ромуальда Люціанівна завжди була усміхнена, весела, і це передавалося учням. Могла сама або разом з дітьми заспівати пісню, розповісти анекдот чи відпустити дотепний жарт. Користувалась великою повагою і любов'ю серед учнів.

Олександр Якович і Ромуальда Люціанівна були дуже ерудованим вчительським подружжям. Мали велику особисту бібліотеку, яка складалася з творів світової класики, пригодницької та історичної літератури. Будинок був заповнений книгами, їх було так багато, що в книжній шафі та етажерках не вміщувались. Щоб заощадити житлову площу (проживали в невеличкому будиночку), внутрішніми кімнатними перегородками слугували стелажі з книгами.

У родині Олександра Яковича і Ромуальди Люціанівни панувала атмосфера добра, людяності, панував культ знань. Вражало їх ставлення до сусідів, з якими були добрі стосунки, як з дорослими так і дітьми. Їх сприймали, як своїх родичів і двері їхньої оселі були відкритими для всіх.

Вже в новій, реорганізованій Великомотовилівській школі, на протязі багатьох років, Ромуальда Люціанівна викладала біологію.

Готун Анатолій Григорович (1932-1998рр). Народився в селі Велика Мотовилівка. Вчитель Червономотовилівської восьмирічної школи, викладач географії, історії, малювання. Здавалося, що Анатолій Григорович знав усе. На уроках з його предметів учні ніби поринали в минуле та мандрували світом. Краєзнавець Мотовилівки, автор публікації “Правитоки нашої історії”.

Анатолій Григорович вписав яскраву сторінку в історію школи. Вчитель-методист, відмінник народної освіти, надзвичайно обдарована особистість. Крім того, він був поетичною людиною. Його вірші про школу актуальні і в наш час.

«Наше життя»

Не йдьте із школи, вчителі,
Від неї пусткою повіє,
Село без вас осиротіє -
Не йдьте із школи, вчителі.

Не йдьте із школи, вчителі,
Земне за вами і космічне.
В суєтності плекайте вічне,
Не йдьте із школи, вчителі.

Не йдьте із школи, вчителі,
Загляньте в юні оченята
Без вас для них не буде свята,
Не йдьте із школи, вчителі.

Не йдьте із школи, вчителі,
У кого серце б'ється чесне.
Без вас Україна не воскресне,
Не йдьте із школи, вчителі.

“Випусникам школи 1971 року”

У вазах піниться бузок,
Як вартові стоять тополі.
Сьогодні нам шкільний дзвінок,
Останній раз дзвенить у школі.

Ці вісім літ, пройшли як мить,
Майнули ластівками наче,
А дзвоник все дзвенить, дзвенить,
Немов радіє він і плаче.

Із спогадів Володимира Собка: “На уроках Анатолія Григоровича завжди стояла така тиша, що було чути, як у когось скрипне парта або якийсь учень переставляє ногу з місця на місце. Бувало біля географічної карти учень показував річку з гирла до витоків, Анатолій Григорович казав: “Не горніть воду в протилежному напрямку”.

На жаль, серед нас нема вже в живих Анатолія Григоровича. По життю склалося так, що не було у нього сім’ї, але колишні учні за свої кошти встановили на його могилі пам’ятну стелу, що свідчить про надзвичайно велику шану до свого вчителя. Ініціаторами збору коштів і встановлення стели були колишні випускники Маленької школи: Никоненко Раїса, Логвиненко Люба, Микола Бордіженко, Василь Сулима, Босенко Валентина. Напис на стелі:

ПОМЕР ТОЙ, ПРО КОГО ЗАБУЛИ,
А ТИ НАВІКИ З НАМИ.

Рабінович Роман Олександрович (1938-2012рр) Народився в місті Львові. Закінчив Львівський Державний університет ім. Івана Франка. Викладач фізики та астрономії Червономотовилівської, а після її реорганізації - вчитель Великомотовилівської середньої школи.

Повністю відданий викладацькій справі, постійно був класним керівником, захоплював учнів гуртками любителського радіо, фотографування, прививав учням навички майбутніх робітничих професій. Його великим бажанням було навчити дітей не боятися різноманітних справ і, насамперед, шанувати історію краю, шанувати свою батьківщину. І це йому вдалося!

Радіолюбители

Роман Олександрович разом із своїм колегою, вчителем історії Олегом Матвієнком та учнем Тарасом Никоненком, відшукали та встановили на попереднє місце надмогильну плиту Едварду Руліковському та стелу Людмилі Тарновській. Роман Олександрович був творчим керівником Тараса Никоненка у Всеукраїнському конкурсі науково-дослідницьких робіт Малої Академії Наук України.

Юні фотолюбители

За токарним верстатом

Вершиною трудової діяльності Романа Олександровича, безумовно являється багаторічна творча робота, яка в майбутньому стала основою для створення у 2007 році шкільного краєзнавчого музею.

Його натхнення, наполегливість, допомогли зібрати велику колекцію фотографій, історичних документів і пам'яток, пов'язаних з мотовилівською землею. В музеї зібрані матеріали з історії Мотовилівки, освіти села, побутові речі старини, експонати минулого та сьогодення. За його кошти було відремонтоване приміщення та оформлено музей. Нині музей є світлицею черпання знань з історії рідного краю, осередком культурного і патріотичного виховання школярів.

Останні роки свого життя Роман Олександрович проживав у США, але й далеко від України він не забував про своє село, школу, де залишив частинку свого серця. Не зважаючи на розлуку зі школою, він підтримував з нею зв'язок, жив її буденними і святковими справами.

Роман Олександрович залишив нам у спадок неоціненний скарб – свій особистий фотоархів з історії шкільного життя Мотовилівки. Світлини з його архіву опубліковані в нашій книзі. Дякуємо Вам, незабутній наш вчителю!

Христенко Марія Данилівна (1928-2012рр). Народилася в селі Поляниченці, Фастівського району. Розповідаючи про освітян старшого покоління Мотовилівки, тих, хто дарував нам неоціненні знання і надавав путівку в життя, з великою теплотою і пошаною згадує вчительку української мови та літератури, відмінника народної освіти з 45-ти річним стажем Христенко Марію Данилівну.

Ставлення як педагога відбулося ще 1942 року, коли в окупованому рідному селі Поляниченці 14-річна Маруся на пам'ять цитувала вірші з шевченківського “Кобзаря” селянам, що не раз сходилися до її двору. Поліцаї розганяли людей, а їй самій

погрожували відправити на примусові роботи до Німеччини.

Після закінчення педінституту ім. М. О. Горького, Марія Данилівна викладала в Червономотовилівській середній школі, була вимогливою вчителькою, але вчила нас серцем. Вона вела урок з дивовижною легкістю, приємним голосом і ледь помітною, довірливою посмішкою на обличчі. Не один раз казала: “ЯК ЖЕ ВЧИТИСЯ, НЕ ЗНАЮЧИ РІДНОЇ МОВИ”. Наша україночка, прекрасної душі людина, чуйна і завжди чарівна, вона прививала любов до книг, надихала до почуття національної самосвідомості.

Марія Данилівна старалась, щоб ми більше набирались знань, краще засвоювали ту чи іншу тему, тому нею був організований позакласний факультатив з української літератури. Години факультативу пам'ятаю до сих пір, вони були схожі на моноспектаклі. Про життя письменників, поетів та інших видатних людей вона розповідала так, ніби вони були її друзями, тому ми з задоволенням відвідували факультатив після уроків.

Марія Данилівна з випускниками, 1968 рік

Вона завжди була посеред нас, наставляла на життєвий шлях, учні з нею також радилися, ділилися своїми майбутніми планами та думками. Мені назавжди запам'ятався випускний вечір і шкільний вальс з улюбленою вчителькою.

Марія Данилівна була також і духовною людиною. Після виходу на пенсію ходила до Мотовилівської Свято-Покровської церкви та співала у церковному хорі. Вона з тих вчителів, які залишили в моїй пам'яті незабутній слід.

“УЧИТЕЛЮ!
ПЕРЕД ІМ'ЯМ ТВОЇМ СХИЛЯЮСЬ Я ...”

Використані матеріали:

- Нестор літописець “Повість минулих літ”.
- Літописи “Самовидця”.
- Матеріали Центрального Державного Історичного Архіву України.
- Матеріали “Архиву Юго-Западной России”.
- Я. Затиліук. Дарча грамота князя Андрія Боголюбського 1159-го року.
- Н.М. Кравченко. Археологічні розкопки Мотовилівського Городища 1988р.
- Фастівський державний краєзнавчий музей.
- Археологічні дослідження Фастівщини 1994-1995рр.
- Хотинська фортеця. Державний Історико-Архітектурний заповідник. Битва 1673 року.
- Е. Руліківський “Опис Васильківського повіту”. Переклад з польської О. Стародуба
- Л. Чиговська. Драматичні події у Мотовилівці 1665р.
- В. Майоров. “Нариси з історії села Велика Мотовилівка”.
- Архівні матеріали Київської Єпархії за 1888 рік.
- В. Перерва. “Історія шкільництва в містах і селах Київщини 19 – початку 20 ст”.
- Фотоархів Мотовилівської ЗОШ 1-2 ст.
- Фотоархів краєзнавчого музею Великомотовилівської ЗОШ 1-3 ст.
- Фотоархів Великомотовилівської восьмирічної школи.
- Р. О. Рабінович, світлини з особистого фотоархіву.
- Спогади учнів Мотовилівки старших поколінь.
- Матеріали з Вікіпедії – вільної енциклопедії, інші письмові та усні джерела.

Віддруковано: ФОП Сидоренко С. Д.
м. Біла Церква, тел.: 067-99-44-148
наклад 600 прим.

Герб Мотовилівки – в зеленому полі фортечна вежа, під нею схрещені ріг багатства і стріла. В пурпуровій кінцевій частині срібний хвилястий пояс, який символізує історичний факт, що після боїв з печенігами річка Стугна стала червоною від крові.